

Petronius

SATYRICA

26.7–78 Trimalchio's Dinner

[26.7] vēnerat iam tertius diēs, id est exspectātiō liberae cēnae, sed tot vulneribus cōfossīs fuga magis placēbat quam quiēs. 8 itaque cum maestī dēliberārēmus quōnam genere praesentem ēvītārēmus procellam, ūnus servus Agamemnonis interpellāvit trepidantēs et, 9 “quid? vōs” inquit “nescītis hodiē apud quem fiat? Trimalchiō, lautissimus homō. hōrologium in trīclīniō et būcinātōrem habet subōrnātum, ut subinde sciat quantum dē vītā perdiderit.”

10 amicīmur ergō diligenter oblītī omnium malōrum et Gītōna libentissimē servīle officium tuentem iubēmus in balneum sequī. [27] nōs interim vestītī errāre coepimus, immō iocārī magis et circulis accēdere, cum subitō vidēmus senem calvum, tunicā vestītum russeā, inter puerōs capillātōs ludentem pilā. 2 nec tam puerī nōs, quamquam erat operae pretium, ad spectāculum dūxerant quam ipse pater familiae, quī soleātus pilā prasinā exercēbātur. nec amplius eam repetēbat quae terram contigerat, sed follem plēnum habēbat servus sufficiēbatque ludentibus. 3 notāvimus etiam rēs novās, nam duo spadōnēs in diversā parte circuli stābant, quōrum alter matellam tenēbat argenteam, alter

numerābat pilās, nōn quidem eās quae inter manūs lūsū expellente vibrābant, sed eās quae in terram dēcidēbant.

4 cum hās ergō mīrārēmur lautitiās, accurrit Menelāus et “hic est” inquit “apud quem cubitum pōnitis, et quidem iam prīncipium cēnae vidētis.” 5 et iam nōn loquēbātur Menelāus, cum Trimalchiō digitōs concrepuit, ad quod signum matellam spadō lūdentī subiēcit. 6 exonerātā ille vēsīcā aquam poposcit ad manūs digitōsque paululum aspersōs in capite puerī tersit.

[28] longum erat singula excipere. itaque intrāvimus balneum et sūdōre calfactī mōmentō temporis ad frīgidam exīmus. 2 iam Trimalchiō unguentō perfūsus tergēbātur nōn linteīs, sed palliīs ex lānā mollissimā factīs. 3 trēs interim iātralīptae in cōspectū eius Falernum pōtābant et, cum plūrimum rixantēs effunderent, Trimalchiō hoc suum propīn esse dīcēbat. 4 hinc involūtus coccinā gausapā lectīcae impositus est praecedentibus phalerātis cursōribus quattuor et chīramaxiō, in quō dēliciae eius vehēbantur, puer vetulus, lippus, dominō Trimalchiōne dēfōrmior. 5 cum ergō auferretur, ad caput eius cum minimīs symphōniacus tībīis accessit et tamquam in aurem aliquid sēcrētō diceret, tōtō itinere cantāvit.

6 sequimur nōs admīrātiōne iam saturī et cum Agamemnone ad iānuam pervenīmus, in cuius poste libellus erat cum hāc īnscriptiōne fīxus: 7 QUISQUIS SERVUS · SINE DOMINICŌ IUSSŪ FORĀS EXIERIT · ACCIPIET PLĀGĀS CENTUM. 8 in aditū autem ipsō stābat ōstiārius prasinātus, cerasinō succīnctus cingulō, atque in lance argenteā pīsum pūrgābat. 9 super limen autem cauea pendēbat aurea in quā pīca varia intrantēs salūtābat.

[29] cēterum ego dum omnia stupeō, paene resupīnātus crūra mea frēgī. ad sinistram enim inrantibus nōn longē ab ōstiārīi cellā canis ingēns, catēnā vīnctus, in pariete erat pictus superque quadrātā litterā scrīptum CAVE CANEM. 2 et collēgae quidem meī rīsērunt, ego autem collēctō spīritū nōn dēstitī tōtum parietem persequī. 3 erat autem vēnālicium cum titulis pictum, et ipse Trimalchiō capillātus cādūceum tenēbat Minervamque dūcente

Rōmam intrābat. 4 hinc quemadmodum ratiōcinārī didicisset, deinque dispēnsātor factus esset, omnia diligenter cūriōsus pictor cum īnscrip̄tiōne reddiderat. 5 in dēficiente vērō iam porticū levātum mentō in tribūnal excelsum Mercurius rapiēbat. 6 praestō erat Fortūna cum cornū abundantī et trēs Parcae aurea pēnsa torquentēs. 7 notāvī etiam in porticū gregem cursōrum cum magistrō sē exercentem. 8 praetereā grande armārium in angulō vīdī, in cuius aediculā erant Larēs argenteī positi Venerisque signum marmoreum et pyxis aurea nōn pusilla, in quā barbam ipsius conditam esse dīcēbant. 9 interrogāre ergō ātriēnsem coepī quās in mediō pictūrās habērent. “Īliada et Odyssian,” inquit, “ac Laenātis gladiātōrium mūnus.”

[30] nōn licēbat multa iam cōnsiderāre. nōs iam ad triclinium pervēnerāmus, in cuius parte primā prōcūrātor ratiōnēs accipiēbat. et quod praecipuē mirātus sum, in postibus tricliniī fascēs erant cum secūribus fixī, quōrum īmam partem quasi embolum nāvis aēneum finīēbat, in quō erat scrīptum: 2 GAIŌ POMPEIŌ TRIMALCHIŌNĪ · SĒVIRŌ AUGUSTĀLĪ · CINNAMUS DISPĒNSĀTOR. 3 sub eōdem titulō et lucernā bilychnis dē camerā pendēbat. erant et duae tabulae in utrōque poste dēfixae, quārum altera, sī bene meminī, hoc habēbat īnscrip̄tum: TERTIŌ ET PRĪDIĒ KALENDĀS IĀNUĀRIĀS · GAIUS NOSTER FORĀS CĒNAT, 4 altera lūnae cursum stēllārumque septem imāginēs pictās; et quī diēs bonī quīque incommodī essent distinguente bullā notābantur.

5 hīs replētī voluptātibus cum cōnārēmur in triclinium intrāre, exclāmāvit ūnus ex puerīs, quī suprā hoc officium erat positus, “dextrō pede!” 6 sine dubiō paulisper trepidāvimus nē contrā praeceptum aliquis nostrum limen trānsīret. 7 cēterum ut pariter mōvimus gressūs, servus nōbīs dēspoliātus prōcubuit ad pedēs ac rogāre coepit ut sē poenae ēriperēmus: nec magnum esse peccātum suum propter quod perīclitārētur, 8 subducta enim sibi vestīmenta dispēnsātōris in balneō, quae vix fuissent decem sēstertiōrum. 9 rettulimus ergō dextrōs pedēs, dispēnsātōremque in oecariō aureōs numerantem dēprecātī su-

mus ut servō remitteret poenam. 10 superbus ille sustulit vultum et “nōn tam iactūra mē movet” inquit “quam negligentia nē-quissimī servī. 11 vestīmenta mea cubitōria perdidit, quae mihi nātālī meō cliēns quīdam dōnāverat, Tyria sine dubiō, sed iam semel lōta. quid ergō est? dōnō vōbīs eum.” [31] obligātī tam grandī beneficiō cum intrāssēmus trīclīnium, occurrit nōbīs ille īdem servus prō quō rogāverāmus et stupentibus spississima bā-sia impēgit grātiās agēns hūmānitātī nostrae. 2 “ad summam, sta-tim sciētis” ait “cui dederītis beneficium. vīnum dominicum mi-nistrātōris grātia est.”

3 tandem ergō discubuimus, puerīs Alexandrīnīs aquam in manūs nivātam īfundentibus aliisque īnsequentibus ad pedēs ac parōnychia cum ingentī subtilitāte tollentibus. 4 ac nē in hōc quidem tam molestō tacēbant officiō, sed obiter cantābant. 5 ego experīrī voluī an tōta familia cantāret, itaque pōtiōnem poposcī. 6 parātissimus puer nōn minus mē acidō canticō excēpit, 7 et quisquis aliquid rogātus erat ut daret: pantomīmī chorum, nōn patris familiae trīclīnium crēderēs.

8 allāta est tamen gustātiō valdē lauta; nam iam omnēs discu-buerant praeter ipsum Trimalchionem, cui locus novō mōre prī-mus servābātur. 9 cēterum in prōmulsidārī asellus erat Corin-thius cum bisacciō positus, quī habēbat olivās in alterā parte albās, in alterā nigrās. 10 tegēbant asellum duae lancēs, in quā-rum marginibus nōmen Trimalchiōnis īnscriptum erat et argenti pondus. ponticulī etiam ferrūminatī sustinēbant glīrēs melle ac papāvere sparsōs. 11 fuērunt et thumātula ferventia suprā crātī-culam argenteam posita et īnfra crātīculam Syriaca prūna cum grānīs Pūnicī māli.

[32] in hīs erāmus lautitiīs, cum Trimalchiō ad symphōniam allātus est positusque inter cervicālia minūtissima expressit im-prudentibus rīsum. 2 palliō enim coccineō adrāsum exclūserat caput circāque onerātās veste cervicēs lāticlāviam immiserat mappam fimbriīs hinc atque illinc pendentibus. 3 habēbat etiam in minimō digitō sinistrae manūs ānulum grandem subaurātum,

extrēmō vērō articulō digitī sequentis minōrem, ut mihi vidēbā-
tur, tōtum aureum, sed plānē ferreīs velutī stēllis ferrūminātum.
4 et nē hās tantum ostenderet dīvitias, dextrum nūdāvit lacer-
tum armillā aureā cultum et eboreō circulō lāminā splendente
cōnexō.

[33] ut deinde pinnā argenteā dentēs perfōdit “amīcī” inquit
“nōndum mihi suāve erat in triclinium venīre, sed nē diūtius ab-
sentīvus morae vōbīs essem, omnem voluptātem mihi negāvī.
2 permittitis tamen finīrī lūsum.” sequēbātur puer cum tabulā te-
rebinthinā et crystallinīs tesserīs, notāvīque rem omnium dē-
licātissimam: prō calculīs enim albīs ac nigrīs aureōs argenteōs-
que habēbat dēnāriōs.

3 interim dum ille omnium textōrum dicta inter lūsum cōnsū-
mit, gustantibus adhūc nōbīs repositōrium allātum est cum cor-
be, in quō gallīna erat lignea patentibus in orbem ālīs, quālēs
esse solent quae incubant ōva. 4 accessēre continuō duo servī et
symphōniā strepente scrūtārī paleam coepērunt, ērutaque su-
binde pāvōnīna ōva dīvisēre convīvīs. 5 convertit ad hanc scae-
nam Trimalchiō vultum et “amīcī” ait “pāvōnis ōva gallīnae iussī
suppōnī. et meherculēs timeō nē iam conceptī sint. temptēmus
tamen, sī adhūc sorbilia sunt.” 6 accipimus nōs cochleāria nōn
minus sēlibrās pendentia, ōvaque ex farīnā pingui figūrāta per-
tundimus. 7 ego quidem paene prōiēcī partem meam, nam
vidēbātur mihi iam in pullum coisse. 8 deinde ut audīvī veterem
convīvam “hīc nescioquid bonī dēbet esse,” persecūtus putāmen
manū pinguissimam ficēdulam invēnī piperātō vitellō circumda-
tam.

[34] iam Trimalchiō eadem omnia lūsū intermissō poposcerat
fēceratque potestātem clārā vōce, sī quis nostrum iterum vellet
mulsum sūmere, cum subitō signum symphōniā datur et
gustātōria pariter ā chorō cantante rapiuntur. 2 cēterum inter tu-
multum cum forte paropsis excidisset et puer iacentem sustulis-
set, animadvertit Trimalchiō colaphisque obiūrgārī puerum ac
prōicere rūsus paropsidem iussit. 3 insecūtus est supellecticā-

rius argentumque inter reliqua pūrgāmenta scōpīs coepit ēver-
rere. 4 subinde intrāvērunt duo Aethiopēs capillāti cum pusillīs
utribus, quālēs solent esse quī harēnam in amphitheātrō spar-
gunt, vīnumque dedēre in manūs; aquam enim nēmō porrēxit.
5 laudātus propter ēlegantiās dominus “aequum” inquit “Mārs
amat. itaque iussī suam cuique mēnsam assignārī. obiter et pūti-
dissimī servī minōrem nōbīs aestum frequentīā suā facient.”

6 statim allātae sunt amphorae vitreae diligenter gypsatae,
quārum in cervīcibus pittacia erant affixa cum hōc titulō:
FALERNUM · OPĪMIĀNUM · ANNŌRUM CENTUM. 7 dum titulōs
perlegimus, complōsit Trimalchiō manūs et “ēheu” inquit, “ergō
diūtius vīvit vīnum quam homunciō. quārē tangomenās faciā-
mus. vīnum vīta est. vērū Opīmiānum praestō. heri nōn tam
bonum posuī, et multō honestiōrēs cēnābant.” 8 pōtantibus ergō
nōbīs et accūrātissimē lautitiās mīrantibus lārvam argenteam at-
tulit servus sic aptātam ut articulī eius vertebraeque luxātae in
omnem partem flecterentur. 9 hanc cum super mēnsam semel
iterumque abiēcisset, et catēnātiō mōbilis aliquot figurās expri-
meret, Trimalchiō adiēcīt:

10 *ēheu nōs miserōs, quam tōtus homuncio nīl est!*
sīc erimus cūctī, postquam nōs auferet Orcus.
ergō vivāmus, dum licet esse bene.

[35] laudātiōnem ferculum est īnsecūtum plānē nōn prō exs-
pectātiōne magnum, novitās tamen omnium convertit oculōs.
2 rotundum enim repositōrium duodecim habēbat signa in orbe
disposita, super quae proprium convenientemque māteriae
strūctor imposuerat cibum: 3 super arietem cicer arietīnum, su-
per taurum būbulae frustum, super geminōs testiculōs ac rienēs,
super cancrum corōnam, super leōnem fīcum Āfricānam, 4 su-
per virginem steriliculam, super lībram statēram in cuius alterā
parte scriblīta erat, in alterā placenta, super scorpiōnem * * * su-
per sagittārium oclopētam, super capricornum locustam marī-
nam, super aquārium ānserem, super piscēs duōs mullōs. 5 in

mediō autem caespes cum herbīs excīsus favum sustinēbat. 6 circumferēbat Aegyptius puer clibanō argenteō pānem * * * atque ipse etiam taeterrimā vōce dē Lāserpīciārīō mīmō canticum extorsit.

7 nōs ut trīstiōrēs ad tam vilēs accessimus cibōs, “suādeō” inquit Trimalchiō “cēnēmus; hoc est iūs cēnae.” [36] haec ut dīxit, ad symphōniam quattuor tripudiantēs prōcurrērunt superiōremque partem repositōrii abstulērunt. 2 quō factō, vidēmus infra altilia et sūmina lepōremque in mediō pinnīs subōrnātum ut Pēgasus vidērētur. 3 notāvimus etiam circā angulōs repositōrii Marsyās quattuor, ex quōrum utriculīs garum pīperātum currēbat super piscēs, quī in eurīpō natābant. 4 damus omnēs plausum ā familiā inceptum et rēs ēlēctissimās rīdentēs aggredimur.

5 nōn minus et Trimalchiō eiusmodī methodiō laetus “Carpe” inquit. 6 prōcessit statim scissor et ad symphōniam gesticulātus ita lacerāvit obsōnium ut putārēs essedārium hydraulē cantante pugnāre. 7 ingerēbat nihilō minus Trimalchiō lentissimā vōce: “Carpe, Carpe.” ego suspicātus ad aliquam urbānitātem totiēns iterātam vōcem pertinēre nōn ērubuī eum quī suprā mē accumbēbat hoc ipsum interrogāre. 8 at ille, quī saepius eiusmodī lūdōs spectāverat, “vidēs illum” inquit “quī obsōnium carpit: Carpus vocātur. ita quotiēscumque dicit ‘Carpe’ eōdem verbō et vocat et imperat.”

[37] nōn potuī amplius quicquam gustāre, sed conversus ad eum ut quam plūrima exciperem, longē accersere fābulās coepī scīscitārīque quae esset mulier illa quae hūc atque illūc discurreret. 2 “uxor” inquit “Trimalchiōnis; Fortūnāta appellātur, quae nummōs modiō mētītur. 3 et modo modo quid fuit? ignōscet mihi genius tuus, nōluissēs dē manū illius pānem accipere. 4 nunc — nec quid nec quārē — in caelum abiit et Trimalchiōnis topanta est. 5 ad summam, merō merīdiē sī dixerit illi tenebrās esse, crēdet. 6 ipse nescit quid habeat, adeō saplūtus est; sed haec lupātria prōvidet omnia, et ubi nōn pūtēs. 7 est sicca, sōbria, bonōrum cōsiliōrum — tantum aurī vidēs; est tamen ma-

lae linguae, pīca pulvīnāris. quem amat, amat; quem nōn amat, nōn amat.

8 “ipse fundōs habet quantum mīlvī volant, nummōrum nummōs. argentum in ōstiārīi illīus cellā plūs iacet quam quisquam in fortūnīs habet. 9 familia vērō — babae babae! — nōn meherculēs putō decumam partem esse quae dominum suum nōverit. 10 ad summam, quemvīs ex istīs babaecalis in rūtae folium coniciet. [38] nec est quod pūtēs illum quicquam emere. omnia domī nāscuntur: lāna, citrea, piper; lacte gallīnāceum sī quaesieris, inveniēs. 2 ad summam, parum illī bona lāna nāscēbātur; arietēs ā Tarentō ēmit, et eōs culāvit in gregem. 3 mel Atticum ut domī nāscerētur, apēs ab Athēnīs iussit afferrī; obiter et vernāculae quae sunt meliusculae ā Graeculīs fient. 4 ecce intrā hōs diēs scrīpsit ut illī ex Indiā sēmen bōlētōrum mitterētur. nam mūlam quidem nūllam habet quae nōn ex onagrō nāta sit. 5 vidēs tot culcitās: nūlla nōn aut conchylīatum aut coccineum tōmentum habet. tanta est animī beātītūdō.

6 “reliquōs autem collībertōs eius cave contemnās. 7 valdē sūcōsī sunt. vidēs illum quī in īmō īmus recumbit: hodiē sua octingenta possidet. dē nihilō crēvit. modo solēbat collō suō ligna portāre. 8 sed quōmodo dīcunt — ego nihil sciō, sed audīvī — cum Incubōnī pilleum rapuisset, thēsaurum invēnit. 9 ego nēminī invidēō, sī quid deus dēdit. est tamen subalapa et nōn vult sibi male. 10 itaque proximē cēnāculum hōc titulō prōscrīpsit: GAIUS POMPEIUS DIOGENĒS · EX KALENDĪS IŪLIĪS CĒNĀCULUM LOCAT · IPSE ENIM DOMUM ĒMIT.

11 “quid ille quī lībertīnī locō iacet? quam bene sē habuit. 12 nōn impropērō illī. sēstertium suum vīdit deciēs, sed male vacillāvit. nōn putō illum capillōs līberōs habēre, nec meherculēs suā culpā — ipsō enim homō melior nōn est — sed lībertī scelerātī, quī omnia ad sē fēcērunt. 13 scītō autem: sociōrum ōlla male fervet, et ubi semel rēs inclināta est, amīcī dē mediō. 14 et quam honestam negōtiātiōnem exercuit, quod illum sīc vidēs: libitīnārius fuit. 15 solēbat sīc cēnāre quōmodo rēx: aprōs gau-

sapātōs, opera pistōria * * * cocōs, pistōrēs. plūs vīnī sub mēnsā effundēbātur quam aliquis in cellā habet. phantasia, nōn homō. 16 inclinātis quoque rēbus suis, cum timēret nē crēditōrēs illum conturbāre exīstimārent, hōc titulō auctiōnem prōscripsit: GAIUS IŪLIUS PROCULUS · AUCTIŌNEM FACIET RĒRUM SUPER-VACUĀRUM.

[39] interpellāvit tam dulcēs fābulās Trimalchiō, nam iam sublātum erat ferculum, hilarēsque convīvae vīnō sermōnibusque pūblicātis operam coeperant dare. 2 is ergō reclīnātus in cubitum “hoc vīnum” inquit “vōs oportet suāve faciātis: piscēs natāre oportet. 3 rogō, mē putātis illā cēnā esse contentum quam in thēcā repositōriū viderātis? sīc nōtus Vlixēs? quid ergō est? oportet etiam inter cēnandum philologiam nōsse. 4 patrōnō meō ossa bene quiēscant, quī mē hominem inter hominēs voluit esse. nam mihi nihil novī potest afferri, sicut ille ferculus iam habuit praxim. 5 caelus hic, in quō duodecim diī habitant, in totidem sē figūrās convertit. et modo fit ariēs. itaque quisquis nāscitur illō signō, multa pecora habet, multum lānae, caput praeterea dūrum, frontem expudōrātā, cornum acūtum. plūrimī hōc signō scholasticī nāscuntur et arietillī.” 6 laudāmus urbānitātem mathēmaticī; itaque adiēcit: “deinde tōtus caelus taurulus fit. itaque tunc calcitrōsī nāscuntur et bubulcī et quī sē ipsī pāscunt. 7 in geminīs autem nāscuntur bīgae et bovēs et coleī et quī utrōsque parietēs linunt. 8 in cancrō ego nātus sum: ideō multis pedibus stō, et in marī et in terrā multa possideō, nam cancer et hōc et illōc quadrat. et ideō iamdūdum nihil suprā illum posuī, nē genesim meam premerem. 9 in leōne cataphagae nāscuntur et imperiōsī. in virgine mulierōsī et fugitivī et compeditī; 10 in librā laniōnēs et unguentāriī et quicumque aliquid expendunt; 11 in scorpiōne venēnāriī et percussōrēs; in sagittāriō strabōnēs, quī holera spectant, lārdum tollunt; 12 in capricornō aerumnōsī, quibus prae mala sua cornua nāscuntur; in aquāriō cōpōnēs et cucurbitae; 13 in piscibus obsōnātōrēs et rhētorēs. sīc orbis vertitur tamquam mola, et semper aliquid malī facit, ut hominēs aut

nāscantur aut pereant. 14 quod autem in mediō caespitem vidētis et super caespitem favum, nihil sine ratiōne faciō. 15 terra māter est in mediō quasi ōvum corrotundāta, et omnia bona in sē habet tamquam favus.”

[40] “σοφῶς!” ūniversī clāmāmus, et sublātis manibus ad cameram iūrāmus Hipparchum Arātumque comparandōs illi hominēs nōn fuisse, dōnec advēnērunt ministrī ac torālia praeposuērunt, in quibus rētia erant picta subseōrēsque cum vēnābulis et tōtus vēnātiōnis apparātus. 2 necdum sciēbāmus quō mitterēmus suspiciōnēs nostrās, cum extrā triclinium clāmor sublātus est ingēns, et ecce canēs Lacōnicī etiam circā mēnsam discurrere coepērunt. 3 secūtum est hōs repositōrium, in quō positus erat prīmae magnitūdinis aper, et quidem pilleātus, ē cuius dentibus sportellae dēpendēbant duae palmulis textae, altera caryōtis, altera thēbaicis replēta. 4 circā autem minōrēs porcelli ex coptoplacentis factī, quasi ūberibus imminērent, scrōfam esse positam significābant. et hī quidem apophorētī fuērunt. 5 cēterum ad scindendum aprum nōn ille Carpus accessit quī altilia lacerāverat, sed barbātus ingēns, fasciīs crūrālibus alligātus et āliculā subōrnātus polymitā, strictōque vēnātōriō cultrō latus aprī vehementer percussit, ex cuius plāgā turdī ēvolāvērunt. 6 parātī aucupēs cum harundinibus fuērunt et eōs circā triclinium volitantēs mōmentō excēpērunt. 7 inde cum suum cuique iussisset referri Trimalchiō, adiēcit: “etiam vidēte quam porcus ille silvāticus lōtam comēderit glandem.” 8 statim puerī ad sportellās accessērunt quae pendēbant ē dentibus, thēbaicāsque et caryōtās ad numerum divīsere cēnantibus.

[41] interim ego, quī privātum habēbam sēcessum, in multās cōgitatiōnēs diductus sum quārē aper pilleātus intrāsset. 2 postquam itaque omnīs bacalusiās cōnsūmpsī, dūrāvī interrogāre illum interpretem meum quod mē torquēret. 3 at ille: “plānē etiam hoc servus tuus indicāre potest: nōn enim aenigma est, sed rēs aperta. 4 hic aper, cum heri summā cēnā eum vindicāsset, ā convīviis dīmissus est; itaque hodiē tamquam libertus in convī-

vium revertitur.” 5 damnāvi ego stupōrem meum et nihil amplius interrogāvi, nē vidērer numquam inter honestōs cēnāsse.

6 dum haec loquimur, puer speciōsus, vītibus hederisque redimītus, modo Bromium, interdum Lyaeum Euhiumque cōfessus, calathiscō ūvās circumtulit et poēmata dominī suī acūtissimā vōce trādūxit. 7 ad quem sonum conversus Trimalchiō “Dionŷse,” inquit “Liber estō.” puer detrāxit pilleum aprō capitīque suō imposuit. 8 tum Trimalchiō rūsus adiēcit: “nōn negābitis mē” inquit “habēre līberum patrem.” laudāmus dictum, et circumentem puerum sānē perbāsiāmus.

9 ab hōc ferculō Trimalchiō ad lasanum surrēxit. nōs libertātem sine tyrannō nactī coepimus invītāre convīvārū sermōnēs. 10 Dāma itaque prīmus cum pataracīna poposcisset “diēs” inquit “nihil est. dum versās tē, nox fit. itaque nihil est melius quam dē cubiculō rēctā in trīclīnium īre. et mundum frīgus habuimus. 11 vix mē balneus calfēcit. tamen calda pōtiō vestiārius est. 12 stāminātās dūxī, et plānē matus sum. vīnus mihi in cerebrum abiit.”

[42] excēpit Seleucus fābulae partem et “ego” inquit “nōn cotidiē labor: 2 baliscus enim fullō est, aqua dentēs habet, et cor nostrum cotidiē liquēscit. sed cum mulsī pultārium obdūxī, frīgōrī laecasīn dicō. nec sānē lavāre potuī: fuī enim hodiē in fūnus. 3 homō bellus, tam bonus Chrysanthus animam ēbulliit. modo modo mē appellāvit. 4 videor mihi cum illō loquī. heu, ēheu! utrēs īnflātī ambulāmus. minōris quam muscae sumus; muscae tamen aliquam virtūtem habent, nōs nōn plūrīs sumus quam bullae. 5 et quid sī nōn abstināx fuisset! quīque diēs aquam in ōs suum nōn conīēcit, nōn mīcam pānis. tamen abiit ad plūrēs. medicī illum perdidērunt, immō magis malus fātus; medicus enim nihil aliud est quam animī cōsōlātiō. 6 tamen bene ēlātus est, vītālī lectō, strāgulīs bonīs. plāntus est optimē — manū mīsit aliquot — etiam sī malignē illum plōrāvit uxor. 7 quid sī nōn illam optimē accēpisset? sed mulier quae mulier mīlvīnum genus. nēminem nihil bonī facere oportet; aequē est enim ac sī in puteum coniciās. sed antīquus amor cancer est.”

[43] molestus fuit, Philerosque prōclāmāvit: “vīvōrum meminerimus. ille habet quod sibi dēbēbātur: honestē vīxit, honestē obiit. quid habet quod querātur? ab asse crēvit et parātus fuit quadrantem dē stercore mordicus tollere. itaque crēvit quicquid crēvit tamquam favus. 2 putō meherculēs illum relīquisse solida centum, et omnia in nummīs habuit. 3 dē rē tamen ego vērūm dīcam, quī linguam canīnam comēdī: dūrae buccae fuit, linguōsus, discordia, nōn homō. 4 frāter eius fortis fuit, amīcus amīcō, manū plēnā, ūnctā mēnsā. et inter initia malam parram pilāvit, sed recorrēxit costās illius prīma vīndēmia: vēndidit enim vīnum quantum ipse voluit. et quod illius mentum sustulit, hērēditātem accēpit, ex quā plūs involāvit quam illī relictum est. 5 et ille stīps, dum frātrī suō irāscitur, nesciocui terrae filiō patrimōnium ēlēgāvit. longē fugit quisquis suōs fugit. 6 habuit autem ōriculārīōs servōs quī illum pessum dedērunt. numquam autem rēctē faciet, quī citō crēdit, utique homō negōtiāns. tamen vērūm quod frūnītus est quamdiū vīxit. 7 cui datum est, nōn cui dēstinātum. plānē Fortūnae filiū. in manū illius plumbum aurum fiēbat. facile est autem, ubi omnia quadrāta currunt. et quot putās illum annōs sēcum tulisse? septuāgintā et suprā. sed corneolus fuit, aetātem bene ferēbat, niger tamquam corvus. 8 nōveram hominem ōlim ōliōrum, et adhūc salāx erat. nōn meherculēs illum putō domō canem relīquisse. immō etiam pullārīus erat, omnis Minervae homō. nec improbō; hoc solum enim sēcum tulit.”

[44] haec Phileros dīxit, illa Ganymēdēs: “nārrātis quod nec ad caelum nec ad terram pertinet, cum interim nēmō cūrat quid annōna mordet. 2 nōn meherculēs hodiē buccam pānis invenīre potuī. et quōmodo siccitās persevērat! 3 iam annum ēsurītio fuit. aedilēs male ēveniat, quī cum pistōribus collūdunt: ‘servā mē, servābō tē.’ itaque populus minūtus labōrat, nam istī maiōrēs maxillae semper Sātūrnālīa agunt. 4 ō sī habērēmus illōs leōnēs quōs ego hīc invēnī cum prīmum ex Asiā vēnī. illud erat vīvere. 5 sī similia silīgine īnferior esset, lārvās sīc istōs percolopābant ut

illis Iuppiter irātus esset. 6 meminī Safinium. tunc habitābat ad arcum veterem mē puerō, piper, nōn homō. 7 is quācumque ībat, terram adūrēbat. sed rēctus, sed certus, amīcus amīcō, cum quō audācter possēs in tenebrīs micāre. 8 in cūriā autem quōmodo singulōs pīlābat, nec schēmās loquēbātur sed dērēctum. 9 cum ageret porrō in forō, sīc illīus vōx crēscēbat tamquam tuba. nec sūdāvit umquam nec exspuit; putō enim nescioquid āssī habuisse. 10 et quam benignus resalūtāre, nōmina omnium reddere, tamquam ūnus dē nōbīs! itaque illō tempore annōna prō lutō erat. 11 asse pānem quem ēmissēs, nōn potuissēs cum alterō dēvorāre. nunc oculum būblum vīdī maiōrem. heu heu, quotidiē peius! 12 haec colōnia retrōversus crēscit tamquam cōda vitulī. 13 sed quārē habēmus aedilem nōn trium cauniārum, quī sibi māvult assem quam vītā nostrā? itaque domī gaudet, plūs in diē nummōrum accipit quam alter patrimonium habet. 14 iam sciō unde accēperit dēnāriōs mille aureōs. sed sī nōs cōleōs habērēmus, nōn tantum sibi placēret. nunc populus est domī leōnēs, forās vulpēs. 15 quod ad mē attinet, iam pannōs meōs comēdī et, sī persevērat haec annōna, casulās meās vēndam. 16 quid enim futūrum est, sī nec diī nec hominēs huius colōniae miserentur? ita meōs frūnīscar, ut ego putō omnia illa ā diibus fierī. 17 nēmō enim caelum caelum putat, nēmō ieiūnum servat, nēmō Iovem pilī facit, sed omnēs opertīs oculīs bona sua computant. 18 antea stolātae ībant nūdīs pedibus in clīvum, passīs capillīs, mentibus pūrīs, et Iovem aquam exōrābant. itaque statim urceātim plovēbat: aut tunc aut numquam, et omnēs redībant ūdī tamquam mūrēs. itaque diī pedēs lānātōs habent, quia nōs religiōsī nōn sumus. agrī iacent —”

[45] “ōrō tē,” inquit Echīōn centōnārius, “melius loquere. 2 ‘modo sīc, modo sīc’ inquit rūsticus; varium porcum perdiderat. 3 quod hodiē nōn est, crās erit: sīc vīta trūdītur. nōn meherculēs patria melior dīcī potest, sī hominēs habēret. sed labōrat hōc tempore, nec haec sōla. nōn dēbēmus dēlicātī esse; ubique medius caelus est. 4 tū sī aliubī fueris, dīcēs hīc porcōs coctōs

ambulāre. et ecce habitūrī sumus mūnus eccellente in trīduō diē fēstā; familia nōn lanistīcia, sed plūrimī libertī. **5** et Titus noster magnum animum habet, et est caldicerebrius. aut hoc aut illud, erit quid utique. nam illī domesticus sum: nōn est mixcix. **6** ferum optimum datūrus est, sine fugā, carnārium in mediō, ut amphitheāter videat. et habet unde: relictum est illī sēstertium tricentiēs, dēcessit illīus pater — male! ut quadringenta impendat, nōn sentiet patrimonium illīus, et sempiternō nōminābitur. **7** iam Māniōs aliquot habet et mulierem essedāriam et dispēnsātorem Glycōnis, quī dēprehēnsus est cum dominam suam dēlectārētur. vidēbis populī rixam inter zēlotypōs et amāsiunculōs. **8** Glycō autem, sēstertiārius homō, dispēnsātorem ad bēstiās dedit: hoc est sē ipsum trādūcere. quid servus peccāvit, quī coactus est facere? magis illa matella digna fuit quam taurus iactāret. sed quī asinum nōn potest, strātum caedit. **9** quid autem Glycō putābat Hermogenis filicem umquam bonum exitum factūram? ille mīlvō volantī poterat unguēs resecāre; colubra restem nōn parit. Glycō, Glycō dēdit suās. itaque quamdiū vīxerit, habēbit stigmam nec illam nisi Orcus dēlēbit. **10** sed sibi quisque peccat. sed subolfaciō quia nōbīs epulum datūrus est Mammaea, bīnōs dēnāriōs mihi et meīs. quod sī hoc fēcerit, ēripiet Norbānō tōtum favōrem. sciās oportet plēnis vēlis hunc vincitūrum. **11** et rēvērā, quid ille nōbīs bonī fēcīt? dēdit gladiātōrēs sēstertiāriōs iam dēcrepitōs, quōs sī sufflāssēs, cecidissent; iam meliōrēs bēstiāriōs vīdī. occīdit dē lucernā equitēs; putārēs eōs gallōs gallināceōs: alter burdubasta, alter lōripēs, tertiārius mortuus prō mortuō, quī habēbat nervia praecīsa. **12** ūnus alicuius flātūrae fuit Thraex, quī et ipse ad dictāta pugnāvit. ad summam, omnēs posteā sectī sunt, adeō dē magnā turbā ‘adhibēte’ accēperant. plānē fugae merae. **13** ‘mūnus tamen’ inquit ‘tibi dedī; et ego tibi plōdō.’ computā, et tibi plūs dō quam accēpī. manus manum lavat.

[46] “vidēris mihi, Agamemnōn, dicere ‘quid iste argūtat molestus?’ quia tū, quī potes loquere, nōn loquis. nōn es nostrae

fasciae, et ideō pauperōrum verba dēridēs. scīmus tē prae litterās fatuum esse. **2** quid ergō est? aliquā diē tē persuādeam ut ad villam veniās et videās casulās nostrās? inveniēmus quod manducēmus, pullum, ōva: bellē erit, etiam sī omnia hōc annō tempestās dēprāvāvit. inveniēmus ergō unde saturī fiāmus. **3** et iam tibi discipulus crēscit cicarō meus, iam quattuor partēs dīcit; sī vīxerit, habēbis ad latus servulum. nam quicquid illī vacat, caput dē tabulā nōn tollit. ingeniōsus est et bonō filō, etiam sī in avēs morbōsus est. **4** ego illī iam trēs cardēlēs occīdī et dīxī quia mustella comēdit. invēnit tamen aliās nēniās et libentissimē pingit. **5** cēterum iam Graeculīs calcem impingit et Latīnās coepit nōn male appetere, etiam sī magister eius sibi placēns fit nec ūnō locō cōsistit. scit quidem litterās, sed nōn vult labōrāre. **6** est et alter nōn quidem doctus, sed cūriōsus, quī plūs docet quam scit. itaque fēriātīs diēbus solet domum venīre, et quicquid dederis, contentus est. **7** ēmī ergō nunc puerō aliquot libra rubricāta, quia volō illum ad domūsiōnem aliquid dē iūre gustāre. habet haec rēs pānem. nam litterīs satis inquinātus est. quod sī resilierit, dēstināvī illum artificium docēre, aut tōnstrīnum aut praecōnem aut certē causidicum, quod illī auferre nōn possit nisi Orcus. **8** ideō illī cotīdiē clāmō: ‘Prīmigenī, crēde mihi, quicquid discis, tibi discis. vidēs Philerōnem causidicum: sī nōn didicisset, hodiē famem ā labrīs nōn abigeret. modo modo collō suō circumferēbat onera vēnālia; nunc etiam adversus Norbānum sē extendit. litterae thēsaurum est, et artificium numquam moritur.’”

[47] eiusmodī fābulae vibrābant, cum Trimalchiō intrāvit et dētērsā fronte unguentō manūs lāvit spatiōque minimō interpositō **2** “ignōscite mihi” inquit “amīcī, multīs iam diēbus venter mihi nōn respondit. nec medicī sē inveniunt. prōfuit mihi tamen mālicorium et taeda ex acētō. **3** spērō tamen, iam veterem pudōrem sibi impōnit. aliōquīn circā stomachum mihi sonat — putēs taurum. **4** itaque sī quis vestrum voluerit suā rē causā facere, nōn est quod illum pudeātur. nēmō nostrum solidē nātus est. ego

nūllum putō tam magnum tormentum esse quam continēre. hoc solum vetāre nē Iovis potest. 5 rīdēs, Fortūnāta, quae solēs mē nocte dēsomnem facere? nec tamen in trīclīniō ūllum vetuō facere quod sē iuvet; et medicī vetant continēre. vel sī quid plūs venit, omnia forās parāta sunt: aqua, lasanī, et cētera minūtālia. 6 crēdite mihi, anathēmīasis in cerebrum it et in tōtō corpore flūctum facit. multōs sciō periisse, dum nōlunt sibi vērum dīcere.”

7 grātiās agimus liberālītātī indulgentiaeque eius, et subinde castīgāmus crēbrīs pōtiunculis rīsum. 8 nec adhūc sciēbāmus nōs in mediō, quod aiunt, clīvō labōrāre. nam commundātis ad symphōniam mēnsīs trēs albī suēs in trīclīnium adductī sunt capistrīs et tintinnābulīs cultī, quōrum ūnum bīmum nōmenculātor esse dīcēbat, alterum trīmum, tertium vērō iam sexennem. 9 ego putābam petauristāriōs intrāsse et porcōs, sīcut in circulis mōs est, portenta aliqua factūrōs. 10 sed Trimalchiō exspectātiōne discussā “quem” inquit “ex eīs vultis in cēnam statim fierī? gallum enim gallīnāceum, penthiacum, et eiusmodī nēniās rūsticī faciunt; meī cocī etiam vitulōs aēnō coctōs solent facere.” 11 continuōque cocum vocārī iussit et nōn exspectātā ēlēctiōne nostrā maximum nātū iussit occīdī, et clārā vōce: “ex quotā decuriā es?” 12 cum ille sē ex quadrāgēsīmā respondisset, “ēmtīcius an” inquit “domī nātus?” “neutrum” inquit cocus “sed testāmentō Pānsae tibi relictus sum.” 13 “vidē ergō” ait “ut diligenter pōnās; sī nōn, tē iubēbō in decuriam viātōrum conicī.” et cocum quidem potentiae admonitum in culinam obsōnium dūxit.

[48] Trimalchiō autem mītī ad nōs vultū respexit et “vīnum” inquit “sī nōn placet, mūtābō; vōs illud oportet bonum faciātis. 2 deōrum beneficiō nōn emō, sed nunc quicquid ad salivam facit in suburbānō nascitur eō quod ego adhūc nōn nōvī. dīcitur cōnfine esse Tarracīniēnsibus et Tarentīnīs. 3 nunc coniungere agellis Siciliam volō, ut, cum Āfricam libuerit ire, per meōs fīnēs nāvigem.

4 “sed nārrā tū mihi, Agamemnōn: quam contrōversiam hodiē dēclāmāstī? ego autem sī causās nōn agō, in domūsiōnem tamen litterās didici. et nē mē putēs studia fastiditum, trēs bybliothēcās habeō, ūnam Graecam, alteram Latinam. dīc ergō, sī mē amās, peristasim dēclāmātiōnis tuae.” 5 cum dīxisset Agamemnōn, “pauper et dīves inimīcī erant —” ait Trimalchiō, “quid est pauper?” “urbānē,” inquit Agamemnōn, et nescioquam contrōversiam exposuit. 6 statim Trimalchiō “hoc” inquit “sī factum est, contrōversia nōn est; sī factum nōn est, nihil est.”

7 haec aliaque cum effūsissimīs prōsequerēmur laudātiōnibus, “rogō” inquit “Agamemnōn mihi cārissime, numquid duodecim aerumnās Herculis tenēs, aut dē Vlīxe fābulam quemadmodum illī Cyclōps pollicem forcipe extorsit? solēbam haec ego puer apud Homērum legere. 8 nam Sibyllam quidem Cūmīs ego ipse oculīs meis vīdī in ampullā pendēre, et cum illī puerī dicerent ‘Σίβυλλα, τί θελεῖς,’ respondēbat illa ‘ἄποθανεῖν θέλω.’”

[49] nōndum efflāverat omnia, cum repositōrium cum sue ingentī mēnsam occupāvit. 2 mirārī nōs celeritātem coepimus et iūrāre nē gallum quidem gallīnāceum tam citō percoquī potuisse, 3 tantō quidem magis quod longē maior nōbīs porcus vidēbātur esse quam paulō ante appāruerat. deinde magis magisque Trimalchiō intuēns eum 4 “quid? quid?” inquit, “porcus hic nōn est exinterātus? nōn meherculēs est. vocā, vocā cocum in mediō.” 5 cum cōstitisset ad mēnsam cocus trīstis et diceret sē oblītum esse exinterāre, “quid? oblītus?” Trimalchiō exclāmat. “putēs illum piper et cumīnum nōn coniēcisse. dēspoliā!” 6 nōn fit mora, dēspoliātur cocus atque inter duōs tortōrēs maestus cōsistit. dēprecārī tamen omnēs coepērunt et dīcere “solet fierī,” “rogāmus mittās,” “postea sī fēcerit, nēmō nostrum prō illō rogābit.” 7 ego, crūdēlissimae sevērītātis, nōn potuī mē tenēre, sed inclinātus ad aurem Agamemnonis “plānē” inquam “hic debet servus esse nēquissimus. aliquis oblivīscerētur porcum exinterāre? nōn meherculēs illī ignōscerem, sī piscem praeterīset.” 8 at nōn Trimalchiō, quī relaxātō in hilaritātem vultū “ergō” in-

quit “quia tam malae memoriae es, palam nōbīs illum exinterā.”
9 receptā cocus tunicā cultrum arripuit porcīque ventrem hinc
atque illinc timidā manū secuit. 10 nec mora, ex plāgīs ponderis
inclinātiōne crēscentibus thumātula cum botulīs effūsa sunt.

[50] plausum post hoc automatum familia dēdit et “Gaiō fēli-
citer!” conclāmāvit. necnōn cocus pōtiōne honōrātus est et ar-
genteā corōnā pōculumque in lance accēpit Corinthiā. 2 quam
cum Agamemnōn propius cōnsiderāret, ait Trimalchiō: “solus
sum quī vērā Corinthea habeam.” 3 exspectābam ut prō reliquā
īnsolentiā dīceret sibi vāsa Corinthō afferrī. 4 sed ille melius “et
forsitan” inquit “quaeris quārē sōlus Corinthea vērā possideam?
quia scīlicet aerārius ā quō emō Corinthus vocātur. quid est au-
tem Corintheum, nisi quis ā Corinthō habet? 5 et nē mē pūtētis
nesapium esse, valdē bene sciō unde primum Corinthea nāta
sint. cum Corinthus captus est, Hannibal, homō vafer et magnus
stēliō, omnēs statuās aēneās et aureās et argenteās in ūnum ro-
gum congegit et eās incendit; factae sunt in ūnum aēra mis-
cellānea. 6 ita ex hāc massā fabri sustulērunt et fēcērunt catilla et
paropsidēs et statuncula. sic Corinthea nāta sunt, ex omnibus in
ūnum, nec hoc nec illud.

7 “ignōscētis mihi quod dixerō, ego mālō mihi vitrea, certē
nōn olunt. quod sī nōn frangerentur, māllem mihi quam aurum;
nunc autem vīlia sunt. [51] fuit tamen faber quī fēcīt phialam vi-
treā quae nōn frangēbātur. 2 admissus ergō Caesarem est cum
suō mūnere * * * deinde fēcīt reporrigere Caesarem et illam in
pavimentum prōiēcīt. 3 Caesar nōn pote valdius quam expāvit.
at ille sustulit phialam dē terrā; collisa erat tamquam vāsum aē-
neum. 4 deinde martiolum dē sinū prōtulit et phialam ōtiō bellē
corrēxit. 5 hōc factō putābat sē solium Iovis tenēre, utique post-
quam ille dixit ‘numquid alius scit hanc conditūrā vitreō-
rum?’ — vidē modo — 6 postquam negāvit, iussit illum Caesar
dēcollārī; quia enim, sī scītum esset, aurum prō lutō habērēmus.

[52] “in argentō plānē studiōsus sum. habeō scyphōs urnālēs
plūs minus * * * quemadmodum Cassandra occidit filiōs suōs, et

puerī mortuī iacent sīc ut vīvere pūtēs. 2 habeō capidem quam relīquit patrōnus mihi meus, ubi Daedalus Niobam in equum Troiānum inclūdit. 3 nam Hermerōtis pugnās et Petraitis in pōculis habeō, omnia ponderōsa. meum enim intellegere nullā pecūniā vēdō.”

4 haec dum refert, puer calicem prōiēcit. ad quem respiciēs Trimalchiō “citō” inquit “tē ipsum caede, quia nūgāx es.” statim puer dēmissō labrō ōrāre. 5 at ille “quid mē” inquit “rogās, tamquam ego tibi molestus sim? suādeō, ā tē impetrēs, nē sis nūgāx.” 6 tandem ergō exōrātus ā nōbīs missiōnem dedit puerō. ille dīmissus circā mēnsam percucurrit. * * * et “aquam forās, vīnum intrō” clāmāvit. 7 excipimus urbānitātem iocantis, et ante omnēs Agamemnōn, quī sciēbat quibus meritīs revocārētur ad cēnam.

8 cēterum laudātus Trimalchiō hilarius bibit et iam ēbriō proximus “nēmō” inquit “vestrum rogat Fortūnātam meam ut saltet? crēdite mihi, cordācem nēmō melius dūcit.” 9 atque ipse ērēctīs suprà frontem manibus Syrum histriōnem exhibēbat, concinente tōtā familiā “madēia perimadēia.” 10 et prōdisset in medium, nisi Fortūnāta ad aurem accessisset. crēdō, dīxerit nōn decēre gravitātem eius tam humilēs ineptiās. 11 nihil autem tam inaequāle erat; nam modo Fortūnātam verēbātur, modo ad nātūram suam revertēbātur.

[53] et plānē interpellāvit saltātiōnis libīdinem āctuārius, quī tamquam urbis ācta recitāvit: 2 “septimō kalendās Sextilēs: in praediō Cūmānō, quod est Trimalchiōnis, nātī sunt puerī trīgintā, puellae quadrāgintā; sublāta in horreum ex āreā trītici mīlia modium quīngenta; bovēs domitī quīngentī. 3 eōdem diē: Mithridātēs servus in crucem āctus est, quia Gaī nostrī geniō male dīxerat. 4 eōdem diē: in arcam relātum est quod collocārī nōn potuit, sēstertium centiēs. 5 eōdem diē: incendium factum est in hortīs Pompeiānis, ortum ex aedibus Nastae vīlicī.” 6 “quid?” inquit Trimalchiō, “quandō mihi Pompeiānī hortī ēmptī sunt?” 7 “annō priōre” inquit āctuārius “et ideō in ratiō-

nem nōndum vērunt.” 8 excanduit Trimalchiō et “quicumque” inquit “mihi fundi ēpti fuerint, nisi intrā sextum mēsem scierō, in ratiōēs meās īferrī vetuō.” 9 iam etiam ēdicta aedīlium recitābantur et saltuāriōrum testāmenta, quibus Trimalchiō cum ēlogiō exhērēdābātur; 10 iam nōmina vīlicōrum et repudiāta ā circitōre liberta in balneātōris contuberniō dēprehēnsa, et ātriēnsis Baiās relēgātus; iam reus factus dispēnsātor et iūdicium inter cubiculāriōs āctum.

11 petauristārīi autem tandem vērunt. bārō īnsulsiſsimus cum scālīs cōstitit puerumque iussit per gradūs et in summā parte ōdaria saltāre, circulōs deinde ārdentēs trānsilīre et dentibus amphoram sustinēre. 12 mīrābātur haec sōlus Trimalchiō dīcēbatque ingrātum artificium esse; cēterum duo esse in rēbus hūmānīs quae libentissimē spectāret, petauristārīōs et cornicinēs; reliqua acroāmata trīcās merās esse. 13 “nam et cōmōedōs” inquit “ēmeram, sed mālū illōs Ātellāniam facere, et choraulēn meum iussī Latīnē cantāre.”

[54] cum maximē haec dīcente eō puer * * * Trimalchiōnis dēlāpsus est. conclāmāvit familia, nec minus convīvae, nōn propter hominem tam pūtidum, cuius etiam cervicēs frāctās libenter vīdissent, sed propter malum exitum cēnae, nē necesse habērent aliēnum mortuum plōrāre. 2 ipse Trimalchiō cum graviter ingemisset superque bracchium tamquam laesum incubisset, concurrēre medicī, et inter prīmōs Fortūnāta crīnibus passīs cum scyphō miseramque sē atque īnfēlicem prōclāmāvit. 3 nam puer quidem quī ceciderat circumibat iamdūdum pedēs nostrōs et missiōnem rogābat. pessimē mihi erat, nē hīs precibus per rīdiculum aliquid catastropha quaerētur. nec enim adhūc exciderat cocus ille quī oblītus fuerat porcum exinterāre. 4 itaque tōtum circumspicere trīclīnium coepī, nē per parietem automatum aliquod exīret, utique postquam servus verberārī coepit, quī bracchium dominī contūsum albā potius quam conchyliātā involverat lānā. 5 nec longē aberrāvit suspīciō mea: in vicem enim poenae vēnit dēcrētum Trimalchiōnis quō puerum

iussit liberum esse, nē quis posset dīcere tantum virum esse ā servō vulnerātum. [55] comprobāmus nōs factum, et quam in praecipitī rēs hūmānae essent variō sermōne garrīmus.

2 “ita” inquit Trimalchiō “nōn oportet hunc cāsum sine īnscriptiōne trānsire” statimque cōdicillōs poposcit et nōn diū cōgitātiōne distortā haec recitāvit:

3 *quod nōn exspectēs, ex trānsversō fit ubīque,
nostra et suprā nōs Fortūna negōtia cūrat.
quārē dā nōbīs vīna Falerna, puer.*

4 ab hōc epigrammate coepit poētārum esse mentiō diūque summa carminis penes Mopsum Thrācem memorāta est, dōnec Trimalchiō 5 “rogō” inquit “magister, quid putās inter Cicerōnem et Pūbliliū interesse? ego alterum putō disertīorem fuisse, alterum honestīorem. quid enim hīs melius dīcī potest?

6 *luxuriae rictū Mārtis marcent moenia.
tuō palātō clausus pāvō pāscitur
plūmātō amictus aureō Babylōnicō,
gallīna tibi Numidica, tibi gallus spadō.
cicōnia etiam, grāta peregrīna hospita
pietāticultrix, gracilipēs, crotalistria,
avis exul hiemis, titulus tepidī temporis,
nēquitiae nīdum in caccabō fēcit tuae.
quō margaritam cāram tibi, bācam Indicam?
an ut matrōna ōrnāta phalerīs pelagiīs
tollat pedēs indomita in strātō extrāneō?
smaragdum ad quam rem viridem, pretiōsum vitrum?
quō Carchēdoniōs optās ignēs lapideōs?
nisi ut scintillet probitās ē carbunculis?
aequum est induere nūptam ventum textilem,
palam prōstāre nūdā in nebulā lineā?*

[56] “quod autem” inquit “putāmus secundum litterās difficilimum esse artificium? 2 ego putō medicum et nummulārium: medicus, quī scit quid homunciōnēs intrā praecordia sua habeant et quandō febris veniat, 3 etiam sī illōs ōdī pessimē quod

mihi iubent saepe anatīnam parārī; nummulārius, quī per argentum aes videt. 4 nam mūtāe bēstiae labōriōsissimae bovēs et ovēs: bovēs, quōrum beneficiō pānem mandūcāmus; ovēs, quod lānā illae nōs glōriōsōs faciunt. 5 et facinus indignum, aliquis ovillam ēst et tunicam habet. 6 apēs enim ego divīnās bēstiās putō, quae mel vomunt, etiam sī dīcuntur illud ā Iove afferre. ideō autem pungunt, quia ubicumque dulce est, ibi et acidum inveniēs.”

7 iam etiam philosophōs dē negōtiō dēiciēbat, cum pittacia in scyphō circumferri coepērunt, 8 puerque super hoc positus officium apophorēta recitāvit. argentum scelerātum: allāta est perna, suprā quam acētābula erant posita. cervīcal: offla collāris allāta est. sērisapia et contumēlia: xērophagiae ē sale datae sunt et contus cum mālō. 9 porrī et persica: flagellum et cultrum accēpit. passerēs et muscārium: ūvam passam et mel Atticum. canāle et pedāle: lepus et solea est allāta. cēnātōria et forēnsia: offlam et tabulās accēpit. mūraena et littera: mūrem cum rānā alligātā fascemque bētae accēpit. 10 diū rīsimus. sexcenta huiusmodi fuērunt, quae iam excidērunt memoriae meae.

[57] cēterum Ascyrtos, intemperantis licentiae, cum omnia sublātis manibus ēlūderet et usque ad lacrimās rīderet, ūnus ex collibertīs Trimalchiōnis excanduit — is ipse quī suprā mē discumbēbat — et 2 “quid rīdēs,” inquit “vervex? an tibi nōn placeat lautitiae dominī meī? tū enim beātior es et convīvāre melius solēs. ita tūtēlam huius locī habeam propitiam, ut ego sī secundum illum discumberem, iam illi bālātum clūsissēm. 3 bellum pōmum, quī rīdeātur aliōs; larifuga nescioquis, nocturnus, quī nōn valet lōtium suum. ad summam, sī circummīnxerō illum, nesciet quā fugiat. nōn meherculēs soleō citō fervēre, sed in molle carne vermēs nāscuntur. rīdet. 4 quid habet quod rīdeat? numquid pater fētum ēmit lamnā? eques Rōmānus es; et ego rēgis filius. quārē ergō servīvistī? quia ipse mē dedī in servitūtem et mālū cīvis Rōmānus esse quam tribūtārius. et nunc spērō mē sīc vīvere ut nēmīnī iocus sim. 5 homō inter hominēs sum,

capite apertō ambulō; assem aerārium nēmīnī dēbeō; cōstitutum habuī numquam; nēmō mihi in forō dīxit ‘redde quod dēbēs.’ 6 glēbulās ēmī, lāmellulās parāvī; vīgintī ventrēs pāscō et canem; contubernālem meam redēmī, nē quis in capillis illius manūs tergeret; mīlle dēnāriōs prō capite solvī; sēvir grātis factus sum; spērō, sīc moriar ut mortuus nōn ērubescam. 7 tū autem tam labōriōsus es ut post tē nōn respiciās? in aliō peduclum vidēs, in tē ricinum nōn vidēs. tibi sōlī ridiclī vidēmur. 8 ecce magister tuus, homō maior nātus; placēmus illī. tū lacticulōsus, nec mu nec ma argūtās, vāsus fictilis, immō lōrus in aquā — lentior, nōn melior. 9 tū beātior es: bis prandē, bis cēnā. ego fidem meam mālō quam thēsaurōs. ad summam, quisquam mē bis poposcit? annis quadrāgintā servīvī; nēmō tamen scīt utrum servus essem an liber. et puer capillātus in hanc colōniam vēnī; adhūc basilica nōn erat facta. 10 dedī tamen operam ut dominō satis facerem, hominī maiestō et dignitōsō, cuius plūris erat unguis quam tū tōtus es. et habēbam in domō quī mihi pedem oppōnerent hāc illāc; tamen — geniō illius grātiās — ēnatāvī. 11 haec sunt vēra āthla, nam ingenuum nāscī tam facile est quam ‘accēde istōc.’ quid nunc stupēs tamquam hircus in erviliā?”

[58] post hoc dictum Gītōn, quī ad pedēs stābat, rīsum iam diū compressum etiam indecenter effūdīt. quod cum animadvertisset adversārius Ascyltī, flexit convīcium in puerum et 2 “tū autem,” inquit “etiam tū rīdēs, cēpa cirrāta? iō Sāturnālia! rogō, mēnsis December est? quandō vīcēsīmam numerāstī? * * * quid faciat, crucis offla, corvōrum cibāria. cūrābō iam tibi Iovis irātus sit et istī quī tibi nōn imperat. 3 ita satur pāne fīam ut ego istud collibertō meō dōnō, aliōquīn iam tibi dēpraesentiārum reddidissem. bene nōs habēmus, at istī nūgae — plānē quālis dominus, tālis et servus. 4 vix mē teneō, nec sum nātūrā caldicerebrius, sed cum coepī, mātrem meam dupundiī nōn faciō. rēctē, vidēbō tē in pūblicum, mūs, immō terrae tūber. 5 nec sūrsum nec deorsum nōn crēscō, nisi dominum tuum in rūtae folium nōn coniēcī, nec tibi parserō, licet meherculēs Iovem Olym-

pium clāmēs. cūrābō longē tibi sit comula ista bēsālis et dominus dupunduārius. 6 rēctē, veniēs sub dentem. aut ego nōn mē nōvī, aut nōn dērīdēbis, licet barbam auream habeās. 7 Athāna tibi irāta sit cūrābō et eī quī tē prīmus ‘δεῦρο δέ’ fēcit. nōn didicī geōmetriās, critica, et alogās mēniās, sed lapidāriās litterās sciō, partēs centum dīcō ad aes, ad pondus, ad nummum. 8 ad summam, sī quid vīs, ego et tū spōnsiunculam: exī, dēferō lamnam. iam sciēs patrem tuum mercēdēs perdidisse, quamvīs et rhētoricam scīs. ecce: ‘quī dē nōbīs longē veniō, lātē veniō? solve mē.’ 9 dīcam tibi: quī dē nōbīs currit et dē locō nōn movētur, quī dē nōbīs crēscit et minor fit. curris, stupēs, satagis, tamquam mūs in matellā. 10 ergō aut tacē aut meliōrem nōlī molestāre, quī tē nātum nōn putat, nisi sī mē iūdicās ānulōs buxeōs cūrāre quōs amīcae tuae involāstī. 11 Occupōnem propitium! eāmus in forum et pecūniās mūtuēmur: iam sciēs hoc ferrum fidem habēre. 12 vah, bella rēs est volpis ūda! ita lucrum faciam et ita bene moriar ut populus per exitum meum iūret, nisi tē ubīque togā reversā fuerō persecūtus. 13 bella rēs et iste quī tē haec docet: mufrius, nōn magister. nōn aliter didicimus. dīcēbat enim magister: ‘sunt vestra salva? rēctā domum. cave circumspiciās, cave maiōrem maledicās.’ 14 at nunc mera mapālia: nēmō dupondī ēvādit. ego, quod mē sīc vidēs, propter artificium meum dīs grātiās agō.” [59] coeperat Ascyrtos respondēre convīciō, sed Trimalchiō dēlectātus collibertī ēloquentiā “agite” inquit “scordaliās dē mediō. suāviter sit potius; et tū, Hermeros, parce adulēscenulō. 2 sanguen illi fervet, tū melior estō. semper in hāc rē quī vincitur vincit. et tū cum essēs cāpō, cocococo, aequē cor nōn habēbās. sīmus ergō, quod melius est, ut prīmitus hilarēs, et Homēristās spectēmus.”

3 intrāvit factiō statim hastisque scūta concrepuit. ipse Trimalchiō in pulvīnō cōnsēdit, et cum Homēristae Graecīs versibus colloquerentur ut insolenter solent, ille canōrā vōce Latīnē legēbat librum. mox silentiō factō “scītis” inquit “quam fābulam agant? 4 Diomēdēs et Ganymēdēs duo frātrēs fuērunt. hōrum

soror erat Helena. Agamemnōn illam rapuit et Diānae cervam subiēcit. ita nunc Homēros dicit quemadmodum inter sē pugnent Trōiānī et Tarentīnī. 5 vīcit scīlicet, et Īphigenīam, filiam suam, Achillī dedit uxōrem. ob eam rem Aiāx īnsānit, et statim argūmentum explicābit.” 6 haec ut dīxit Trimalchiō, clāmōrem Homēristae sustulērunt, interque familiam discurrentem vitulus in lance ducēnāriā ēlixus allātus est, et quidem galeātus. 7 secūtus est Aiāx strictōque gladiō tamquam īnsānīret vitulum concīdit ac modo versā modo supīnā gesticulātus mucrōne frusta collēgit mīrantibusque partītus est.

[60] nec diū mīrārī licuit tam ēlegantēs strophās, nam repente lacūnāria sonāre coepērunt tōtumque trīclīnium intremuit. 2 cōnsternātus ego exsurrēxī et timuī nē per tēctum petauristārius aliquis dēscenderet. nec minus reliquī convīvae mīrantēs ērēxere vultūs, exspectantēs quid novī dē caelō nūntiārētur. 3 ecce autem dīductīs lacunāribus subitō circulus ingēns, dē cūpā vidēlicet grandī excussus, dēmittitur, cuius per tōtum orbem corōnae aureae cum alabastrīs unguentī pendēbant. 4 dum haec apophorēta iubēmur sūmere, respiciēns ad mēnsam * * * iam illīc repositōrium cum placentīs aliquot erat positum, quod medium Priāpus ā pistōre factus tenēbat, gremiōque satis amplō omnis generis pōma et ūvās sustinēbat mōre vulgātō. 5 avidius ad pompam manūs porrēximus et repente nova lūdōrum commissiō hilaritātem refēcit. 6 omnēs enim placentae omniaque pōma etiam minimā vexātiōne contācta coepērunt effundere crocum, et usque ad ōs molestus ūmor accēdere. 7 ratī ergō sacrum esse ferculum tam religiōsō apparātū perfūsum, cōnsurrēximus altius et “Augustō patrī patriae fēliciter” dīximus. quibusdam tamen etiam post hanc venerātiōnem pōma rapiētibz et ipsī mappās implēvimus, ego praecipuē, quī nullō satis amplō mūnere putābam mē onerāre Gītōnis sinum.

8 inter haec trēs puerī candidās succīntī tunicās intrāvērunt, quōrum duo Larēs bullātōs super mēnsam posuērunt, ūnus pateram vīnī circumferēns “diū propitiū” clāmābat. * * * aiēbat au-

tem ūnum Cerdōnem, alterum Fēliciōnem, tertium Lucrōnem vocārī. 9 nōs etiam vēram imāginem ipsīus Trimalchiōnis, cum iam omnēs bāsiārent, ērubuimus praeterīre.

[61] postquam ergō omnēs bonam mentem bonamque valitūdinem sibi optārunt, Trimalchiō ad Nicerōtem respexit et 2 “solēbās” inquit “suāuius esse in convictū; nescioquid nunc tacēs nec muttīs. ōrō tē, sīc fēlicem mē videās, nārrā illud quod tibi ūsū vēnit.” 3 Nicerōs dēlectātus affābilitāte amīcī “omne mē” inquit “lucrum trānseat, nisi iamdūdum gaudimōniō dissiliō quod tē tālem videō. 4 itaque hilaria mera sint, etsī timeō istōs scholastīcōs, nē mē rīdeant. vīderint; nārrābō tamen. quid enim mihi aufert quī rīdet? satius est rīdērī quam dērīdērī.”

5 haec ubi dicta dedit, tālem fābulam exōrsus est: 6 “cum adhūc servīrem, habitābāmus in vīcō angustō; nunc Gāvillae domus est. ibi, quōmodo diū volunt, amāre coepī uxōrem Terentīi cōpōnīs: nōverātis Melissam Tarentīnam, pulcherrimum bacciballum. 7 sed ego nōn meherculēs corporālīter illam aut propter rēs veneriās cūrāvī, sed magis quod benemōria fuit. 8 sī quid ab illā petīi, numquam mihi negātum; fēcīt assem, sēmīsem habuī; in illius sinum dēmandāvī, nec umquam fefellit sum. 9 huius contubernālis ad vīllam suprēmum diem obiit. itaque per scūtum per ocream ēgī agīnāvī quemadmodum ad illam pervenīrem. scītis autem: in angustīs amīcī appārent. [62] forte dominus Capuae exierat ad scrūta scīta expedienda. 2 nactus ego occāsiōnem persuādeō hospitem nostrum ut mēcum ad quīntum mīliārium veniat. erat autem mīles, fortis tamquam Orcus. 3 apoculāmus nōs circā gallicinia; lūna lūcēbat tamquam merīdiē. 4 vēnimus inter monimenta: homō meus coepit ad stēlās facere; sedeō ego cantābundus et stēlās numerō. 5 deinde ut respexī ad comitem, ille exuit sē et omnia vestimenta secundum viam posuit. mihi anima in nāsō esse; stābam tamquam mortuus. 6 at ille circummīnxit vestimenta sua, et subitō lūpus factus est. nōlīte mē iocārī putāre; ut mentiar, nūllius patrimōnium tantī faciō. 7 sed quod coeperam dīcere, postquam lūpus factus

est, ululāre coepit et in silvās fugit. 8 ego prīmitus nesciēbam ubi essem. deinde accessi ut vestimenta eius tollerem; illa autem lapidea facta sunt. 9 quī morī timōre nisi ego? gladium tamen strīnxī et mātūtīnās umbrās cecidi dōnec ad villam amīcae meae pervenīrem. 10 in lārvam intrāvī, paene animam ēbullīvī, sūdor mihi per bifurcum volābat, oculi mortuī; vix umquam refectus sum. 11 Melissa mea mīrārī coepit quod tam sērō ambulārem et ‘sī ante’ inquit ‘vēnissēs, saltem nōbīs adiūtāssēs; lupus enim villam intrāvit et omnia pecora tamquam lanius sanguinem illis misit. nec tamen dērīsīt, etiam sī fūgit; servus enim noster lanceā collum eius trāiēcīt.’ 12 haec ut audīvī, operīre oculōs amplius nōn potuī, sed lūce clārā nostrī domum fūgī tamquam cōpō compīlātus; et postquam vēnī in illum locum in quō lapidea vestimenta erant facta, nihil invēnī nisi sanguinem. 13 ut vērō domum vēnī, iacēbat mīles meus in lectō tamquam bovis, et collum illius medicus cūrābat. intellēxī illum versipellem esse, nec postea cum illō pānem gustāre potuī, nōn sī mē occīdissēs. 14 viderint quid dē hōc aliī exopīnissent; ego sī mentior, geniōs vestrōs irātōs habeam.”

[63] attonitis admīrātiōne ūniversīs “salvō” inquit “tuō sermōne,” Trimalchiō “sī qua fidēs est, ut mihi pilī inhorruērunt, quia sciō Nicerōnem nihil nūgārū nārrāre: immō certus est et minimē linguōsus. 2 nam et ipse vōbīs rem horribilem nārrābō — asinus in tēgulīs. 3 cum adhūc capillātus essem, nam ā puerō vitam Chīam gessī, ipsimī nostrī dēlicātus dēcessit, meherculēs margarītum, catamītus, omnium numerum. 4 cum ergō illum māter misella plangeret et nōs complōrantēs in trīstimōniō essemus, subitō strīgae coepērunt; putārēs canem leporem persequī. 5 habēbāmus tunc hominem Cappadocem, longum, valdē audāculum, et quī valēbat; poterat bovem irātum tollere. 6 hic audācter strictō gladiō extrā ōstium prōcucurrit, involūtā sinistra manū cūriōsē, et mulierem tamquam hōc locō — salvum sit quod tangō — mediam trāiēcīt. audīmus gemitum et — plānē nōn mentiar — ipsās nōn vīdimus. 7 bārō autem noster intrōver-

sus sē prōiēcit in lectum, et corpus tōtum lividum habēbat quasi flagellis caesus, quia scīlicet illum tetigerat mala manus. 8 nōs clūsō ōstiō redīmus iterum ad officiū, sed dum māter amplexāret corpus filiū suū, tangit et videt manuciolū dē strāmentis factum. nōn cor habēbat, nōn intestīna, nōn quicquam: scīlicet iam puerum strīgae involāverant et supposuerant strāmenticiū vavatonem. 9 rogō vōs, oportet crēdātis, sunt mulierēs plūssciae, sunt Nocturnae; et quod sūrsum est deorsum faciunt. 10 cēterum bārō ille longus post hoc factum numquam colōris suī fuit, immō post paucōs diēs phrenēticus periit.” [64] mīrāmur nōs et pariter crēdimus, ōsculātique mēnsam rogāmus Nocturnās ut suis sē teneant dum redīmus ā cēnā.

2 et sānē iam lucernae mihi plūrēs vidēbantur ārdēre tōtumque trīclinium esse mūtātum, cum Trimalchiō “tibi dīcō,” inquit “Plocame, nihil nārrās? nihil nōs dēlectāris? et solēbās suāviūs esse, canturīre bellē dēverbia, adicere mēlicam. heu, heu, abistis dulcēs cāricae.” 3 “iam” inquit ille “quadrīgae meae dēcucurrē-runt, ex quō podagricus factus sum. aliōquīn cum essem adulēs-centulus, cantandō paene tisticus factus sum. 4 quid saltāre? quid dēverbia? quid tōnstrīnum? quandō parem habuī nisi ūnum Apellētem?” 5 oppositāque ad ōs manū nescioquid taetrum exsibilāvit quod postea Graecum esse affirmābat.

necnōn Trimalchiō ipse cum tubicinēs esset imitātus, ad dēliciās suās respexit, quem Croesum appellābat. 6 puer autem lip-pus, sordidissimīs dentibus, catellam nigram atque indecenter pinguem prasinā involvēbat fasciā, pānemque sēmēsem pōnēbat suprā torum ac nauseā recūsantem saginābat. 7 quō admonitus officiō Trimalchiō Scylacem iussit addūcī “praesidium domūs familiaeque.” nec mora, ingentis fōrmae adductus est canis catēnā vīnctus, admonitusque ōstiārī calce ut cubāret, ante mēnsam sē posuit. 8 tum Trimalchiō iactāns candidum pānem “nēmō” inquit “in domō meā mē plūs amat.” 9 indignātus puer quod Scylacem tam effūsē laudāret, catellam in terram dēposuit hortātusque est ut ad rixam properāret. Scylax, caninō scīlicet

ūsus ingeniō, taeterrimō lātrātū trīclīnium implēvit margarītam-
que Croesī paene lacerāvit. **10** nec intrā rixam tumultus cōstitit,
sed candēlābrum etiam suprā mēnsam ēversum et vāsa omnia
crystallina comminuit et oleō ferventī aliquot convīvās resper-
sit. **11** Trimalchiō, nē vidērētur iactūrā mōtus, bāsiāvit puerum ac
iussit suprā dorsum ascendere suum. **12** nōn mōrātus ille ūsus est
equō, manūque plānā scapulās eius subinde verberāvit, interque
rīsum prōclāmāvit: “bucca, bucca, quot sunt hīc?” **13** repressus
ergō aliquamdiū Trimalchiō camellam grandem iussit miscērī et
pōtiōnēs dīvidī omnibus servīs, quī ad pedēs sedēbant, adiectā
exceptiōne: “sī quis” inquit “nōluerit accipere, caput illī perfun-
de. interdiū sevēra, nunc hilaria.”

[65] hanc hūmānitātem īnsecūtae sunt matteae, quārum eti-
am recordātiō mē, sī qua est dīcentī fidēs, offendit. **2** singulae
enim gallīnae altilēs prō turdīs circumlātae sunt et ōva ānserīna
pilleāta quae, ut comēssēmus, ambitiōsissimē ā nōbīs Trimal-
chiō petiit, dīcēns exossātās esse gallīnās. **3** inter haec trīclīnīi
valvās lictor percussit, amictusque veste albā cum ingentī fre-
quentiā cōmissātor intrāvit. **4** ego maiestāte conterritus praetō-
rem putābam vēnisse. itaque temptāvī assurgere et nūdōs pedēs
in terram dēferre. **5** rīsīt hanc trepidātiōnem Agamemnōn et
“continē tē,” inquit “homō stultissime. Habinnās sēvir est īdem-
que lapidārius, quī vidērētur monumenta optimē facere.”

6 recreātus hōc sermōne reposuī cubitum, Habinnamque in-
trantem cum admīrātiōne ingentī spectābam. **7** ille autem iam
ēbrius uxōris suae umerīs imposuerat manūs, onerātusque ali-
quot corōnīs et unguentō per frontem in oculōs fluente, praetō-
riō locō sē posuit, continuōque vīnum et caldam poposcit. **8** dē-
lectātus hāc Trimalchiō hilaritāte et ipse capāciōrem poposcit
scyphum, quaesīvitque quōmodo acceptus esset. **9** “omnia” in-
quit “habuimus praeter tē; oculī enim meī hīc erant. et meher-
culēs bene fuit. **10** Scissa lautum novendiāle servō suō misellō fa-
ciēbat quem mortuum manū mīserat. et, putō, cum vicēsimā-
riūs magnam mantissam habet; quīnquāgintā enim millibus aes-

timant mortuum. **11** sed tamen suāviter fuit, etiam sī coācti sumus dimidiās pōtiōnēs suprà ossucula eius effundere.”

[66] “tamen” inquit Trimalchiō “quid habuistis in cēnā?” “dīcam,” inquit “sī potuerō; nam tam bonae memoriae sum ut frequenter nōmen meum oblivīscar. **2** habuimus tamen in prīmō porcum botulō corōnātum et circā sangunculum et gizeria optimē facta et certē bētam et pānem autopȳrum dē suō sibi, quem ego mālō quam candidum: et vīrēs facit, et cum meā rē causā faciō, nōn plōrō. **3** sequēns ferculum fuit scriblīta frīgida et suprà mel caldum infūsum eccellente Hispānum. itaque dē scriblītā quidem nōn minimum ēdī, dē melle mē usque tetigī. circā cicer et lupīnum, calvae arbitrātū et mālā singula. **4** ego tamen duo sustulī et ecce in mappā alligāta habeō; nam sī aliquid mūneris meō vernulae nōn tulerō, habēbō convīcium. bene mē admonet domina mea. **5** in prōspectū habuimus ursīnae frustum, dē quō cum imprūdēns Scintilla gustāsset, paene intestīna sua vomuit; **6** ego contrā plūs librā comēdī, nam ipsum aprum sapiēbat. et sī, inquam, ursus homunciōnem comēst, quantō magis homunciō dēbet ursum comēsse? **7** in summō habuimus cāseum mollem ex sapā et cocleās singulās et cordae frusta et hēpatia in catillīs et ōva pilleāta et rāpam et senāpe et catillum concacātum — pāx Palamēdēs! etiam in alveō circumlāta sunt oxycomina, unde quīdam etiam improbē ternōs pugnōs sustulērunt. nam pernae missiōnem dedimus.

[67] “sed nārrā mihi, Gaī, rogō, Fortūnāta quārē nōn recumbit?” **2** “quōmodo nōstī” inquit “illam” Trimalchiō “nisi argentum composuerit, nisi reliquiās puerīs divīserit, aquam in ōs suum nōn coniciet.” **3** “atquī” respondit Habinnās “nisi illa discumbit, ego mē apocolō.” et coeperat surgere, nisi signō datō Fortūnāta quater amplius ā tōtā familiā esset vocāta. **4** vēnit ergō galbinō succīncta cingillō, ita ut infrā cerasina appārēret tunica et periscelidēs tortae phaecasiaeque inaurātae. **5** tunc sūdāriō manūs tergēns, quod in collō habēbat, applicat sē illī torō, in quō Scintilla Habinnae discumbēbat uxor, ōsulātaque plauden-

tem “est tē” inquit “vidēre?” 6 eō deinde perventum est, ut Fortūnāta armillās suās crassissimīs dētraheret lacertīs Scintilla-
eque mīrantī ostenderet. ultimō etiam periscelidēs resolvit et rē-
ticulum aureum, quem ex obrussā esse dicēbat. 7 notāvit haec Trimalchiō iussitque afferrī omnia et “vidētis” inquit “mulieris
compedēs: sīc nōs barcalae dēspoliāmur. sex pondō et sēlibram
dēbet habēre. et ipse nihilō minus habeō decem pondō armillam
ex millēsīmīs Mercuriī factam.” 8 ultimō etiam, nē mentīrī
vidērētur, statēram iussit afferrī et circulātum approbārī pondus.
9 nec melior Scintilla, quae dē cervīce suā capsellam dētrāxit au-
reolam, quam Fēliciōnem appellābat. inde duo crotalia prōtulit
et Fortūnātae invicem cōnsīderanda dēdit et “dominī” inquit
“meī beneficiō nēmō habet meliōra.” 10 “quid?” inquit Habinnās
“excatarissāstī mē ut tibi emerem fabam vitream. plānē sī filiā
habērem, auriculās illī praecīderem. mulierēs sī nōn essent, om-
nia prō lutō habērēmus; nunc hoc est caldum meiere et frīgīdum
pōtāre.”

11 interim mulierēs sauciae inter sē rīsērunt ēbriaque iūnxē-
runt ōscula; altera dīligentiam mātīs familiae iactat, altera dēli-
ciās et indīligentiam virī. 12 dumque sīc cohaerent, Habinnās
fūrtim cōnsurrēxit, pedēsque Fortūnātae correptōs super lec-
tum immīsīt. 13 “au, au!” illa prōclāmāvit aberrante tunicā super
genua. composita ergō in gremiō Scintillae indecentissimam
rubōre faciem sūdārīō abscondit.

[68] interpositō deinde spatiō cum secundās mēnsās Trimal-
chiō iussisset afferrī, sustulērunt servī omnēs mēnsās et aliās at-
tulērunt, scobemque crocō et miniō tīntam sparsērunt et,
quod numquam ante vīderam, ex lapide specularī pulverem trī-
tum. 2 statim Trimalchiō “poteram quidem” inquit “hōc ferculō
esse contentus; secundās enim mēnsās habētis. sed sī quid belli
habēs, affer.”

3 interim puer Alexandrīnus, quī caldam ministrābat, lusciniās
coepit imitārī clāmante Trimalchiōne subinde: “mūtā!” ecce
alius lūdus. 4 servus quī ad pedēs Habinnae sedēbat, iussus,

crēdō, ā dominō suō prōclāmāvit subitō canōrā vōce: “intereā medium Aenēās iam classe tenēbat.” 5 nūllus sonus umquam acidiōr percussit aurēs meās; nam praeter errantis barbariae aut adiectum aut dēminūtum clāmōrem, miscēbat Ātellānicōs versūs, ut tunc primum mē etiam Vergilius offenderit. 6 lassus tamen cum aliquandō dēsisset, adiēcit Habinnās et “numquam” inquit “didicit, sed ego ad circulātōrēs eum mittendō ērudibam. 7 itaque parem nōn habet, sive mūliōnēs volet sive circulātōrēs imitārī. dēspērātum valdē ingeniōsus est: īdem sūtor est, īdem cocus, īdem pistor, omnis Mūsae mancipium. 8 duo tamen vitia habet quae, sī nōn habēret, esset omnium numerum: recutītus est et stertit. nam quod strabōnus est, nōn cūrō; sicut Venus spectat. ideō nihil tacet, vix oculō mortuō umquam. illum ēmī trecentis dēnāriīs.”

[69] interpellāvit loquentem Scintilla et “plānē” inquit “nōn omnia artificia servī nēquam nārrās. agaga est; at cūrābō stigmam habeat.” 2 risit Trimalchiō et “accognōscō” inquit “Cappadocem: nihil sibi defraūdat, et meherculēs laudō illum; hoc enim nēmō parentat. tū autem, Scintilla, nōlī zēlotypa esse. crēde mihi, et vōs nōvimus. 3 sic mē salvum habeātis, ut ego sic solēbam ipsam meam dēbattuere ut etiam dominus suspicārētur; et ideō mē in vilicātiōnem relēgāvit. sed tacē, lingua, dabō pānem.” 4 tamquam laudātus esset, nēquissimus servus lucernam dē sinū fictilem prōtulit et amplius sēmihōrā tubicinēs imitātus est, succinente Habinnā et īferius lābrum manū dēprimente. 5 ultimō etiam in medium prōcessit et modo harundinibus quassīs choraulās imitātus est, modo lacernātus cum flagellō mūliōnum fāta ēgit, dōnec vocātum ad sē Habinnās bāsiāvit pōtitiōnemque illi porrēxit et “tantō melior!” inquit “Massa, dōnō tibi cālīgās.”

6 nec ūllus tot malōrum finis fuisset, nisi epidīpnis esset allāta, turdī silīgineī ūvīs passīs nucibusque farsī. 7 īsecūta sunt Cydōnia etiam mālā spīnis cōnfīxa ut echīnōs efficerent. et haec quidem tolerābilia erant, sī nōn ferculum longē mōnstrōsius effē-

cisset ut vel famē perīre māllemus. 8 nam cum positus esset, ut nōs putābāmus, ānser altilis circāque piscēs et omnium genera avium, “amīcī,” inquit Trimalchiō “quicquid vidētis hīc positum, dē ūnō corpore est factum.” 9 ego scīlicet homō prūdētissimus statim intellēxī quid esset, et respiciēs Agamemnonem “mīrābor” inquam “nisi omnia ista dē cērā facta sunt aut certē dē lūtō. vīdī Rōmae Sātūrnālibus eiusmodī cēnārum imāginem fierī.” [70] necdum fīnieram sermōnem, cum Trimalchiō ait: “ita crēs-
cam — patrimōniō, nōn corpore — ut ista cocus meus dē porcō fēcīt. 2 nōn potest esse pretiōsior homō. volueris, dē vulvā faciet piscem, dē lārdō palumbam, dē pernā turturem, dē cōlēpiō gallinam. et ideō ingeniō meō impositum est illī nōmen bellissimum, nam Daedalus vocātur. 3 et quia bonam mentem habet, attulī illī Rōmā mūnus cultrōs Nōricō ferrō.” quōs statim iussit afferri, inspectōsque mīrātus est. etiam nōbīs potestātem fēcīt ut mucrōnem ad buccam probārēmus.

4 subitō intrāvērunt duo servī tamquam quī rixam ad lacum fēcissent; certē in collō adhūc amphorās habēbant. 5 cum ergō Trimalchiō iūs inter litigantēs diceret, neuter sententiam tulit dēcernentis, sed alteriūs amphoram fuste percussit. 6 cōns-ternātī nōs īnsolentiā ēbriōrum intentāvimus oculōs in proeli-antēs, notāvimusque ostrea pectinēsque ē gastrīs lābentia, quae collēcta puer lance circumtulit. 7 hās lautitiās aequāvit ingeniō-
sus cocus, in crāticulā enim argenteā coceleās attulit et tremulā taeterrimāque vōce cantāvit. 8 pudet referre quae secuntur: inaudītō enim mōre puerī capillātī attulērunt unguentum in ar-
genteā pēlve pedēsque recumbentium ūnxērunt, cum ante crūra tālōsque corōllis vīnxissent. 9 hinc ex eōdem unguentō in vīnā-
rium atque lucernam aliquantum est īnfūsum.

10 iam coeperat Fortūnāta velle saltāre, iam Scintilla frequen-
tius plaudēbat quam loquēbātur, cum Trimalchiō “permittō,” in-
quit “Philargyre, etsī prasiniānus es fāmōsus, dīc et Menophilae, contubernālī tuae, discumbat.” 11 quid multa? paene dē lectis dēiectī sumus, adeō tōtum triclinium familia occupāverat.

12 certē ego notāvī super mē positum cocum quī dē porcō ānserem fēcerat, muriā condīmentisque fētentem. 13 nec contentus fuit recumbere, sed continuō Ephesum tragoedum coepit imitārī et subinde dominum suum spōnsiōne prōvocāre, sī prasinus proximīs circēnsibus prīmam palmam.

[71] diffūsus hāc contentiōne Trimalchiō “amīcī,” inquit “et servī hominēs sunt et aequē ūnum lactem bibērunt, etiam sī illōs malus fātus oppresserit. tamen mē salvō citō aquam liberam gustābunt. ad summam, omnēs illōs in testāmentō meō manū mittō. 2 Philargyrō etiam fundum lēgō et contubernālem suam, Cariōnī quoque īnsulam et vīcēsīmam et lectum strātum. 3 nam Fortūnātam meam hērēdem faciō, et commendō illam omnibus amīcīs meis. et haec ideō omnia pūblicō, ut familia mea iam nunc sīc mē amet tamquam mortuum.”

4 grātiās agere omnēs indulgentiae coeperant dominī, cum ille oblitus nūgārū exemplar testāmentī iussit afferri et tōtum ā prīmō ad ultimum ingemēscēte familiā recitāvit. 5 respiciēs deinde Habinnam “quid dīcis,” inquit “amīce cārissime? aedificās monumentum meum quemadmodum tē iussī? 6 valdē tē rogō ut secundum pedēs statuae meae catellam pingās et coronās et unguenta et Petraitis omnēs pugnās, ut mihi contingat tuō beneficiō post mortem vīvere; praetereā ut sint in fronte pedēs centum, in agrum pedēs ducentī. 7 omne genus enim pōma volō sint circā cinerēs meōs, et vīneārū largiter. valdē enim falsum est vīvō quidem domōs cultās esse, nōn cūrārī eās, ubi diūtius nōbīs habitandum est. et ideō ante omnia adicī volō: HOC MONUMENTUM · HĒRĒDEM NŌN SEQUĀTUR. 8 cēterum erit mihi cūrae ut testāmentō caveam nē mortuus iniūriam accipiam. praepōnam enim ūnum ex libertīs sepulchrō meō cūstōdiae causā, nē in monumentum meum populus cacātum currat. 9 tē rogō ut nāvēs etiam faciās plēnīs vēlīs euntēs, et mē in tribūnālī sedentem praetextātum cum ānulis aureīs quīnque et nummōs in pūblicō dē sacculō effudentem; scīs enim quod epulum dedi bīnōs dēnāriōs. faciantur, sī tibi vidētur, et trīclīnia. 10 faciās et

tōtum populum sibi suāviter facientem. **11** ad dexteram meam
pōnās statuam Fortūnātae meae columbam tenentem, et catel-
lam cingulō alligātam dūcat, et cicarōnem meum, et amphorās
cōpiōsē gypsātās nē effluant vīnum. et urnam licet frāctam
sculpās, et super eam puerum plōrantem. hōrologium in mediō,
ut quisquis hōrās inspiciet, velit nōlit, nōmen meum legat.
12 īnscriptiō quoque vidē diligenter sī haec satis idōnea tibi vidē-
tur:

GAIO POMPEIUS TRIMALCHIO MAECENATIANUS · HIC REQUI-
ESCIT · HUIC SEVIRATUS ABSENTI DECRETUS EST · CUM POSSET
IN OMNIBUS DECURIIS ROMAE ESSE · TAMEN NOLUIT · PIUS
FORTIS FIDELIS · EX PARVO CREVIT · SESTERTIUM RELIQUIT
TRECENTIIS · NEC UMQUAM PHILOSOPHUM AUDIVIT · VALE · ET
TU.”

[72] haec ut dixit, Trimalchiō flēre coepit ūbertim. flēbat et
Fortūnāta, flēbat et Habinnās, tōta dēnique familia tamquam in
fūnus rogāta lāmentātiōne trīclīnium implēvit. **2** immō iam coe-
peram etiam ego plōrāre, cum Trimalchiō “ergō” inquit “cum
sciāmus nōs moritūrōs esse, quārē nōn vīvāmus? **3** sīc nōs fēlicēs
videam, coniciāmus nōs in balneum, meō periculō, nōn paenitē-
bit. sīc calet tamquam furnus.” **4** “vērō, vērō” inquit Habinnās
“dē ūnā diē duās facere, nihil mālō” nūdisque cōsurrēxit pedi-
bus et Trimalchiōnem gaudentem subsequi coepit.

5 ego respiciēs ad Ascylton “quid cōgitās?” inquam “ego
enim sī viderō balneum, statim expirābō.” **6** “assentēmur” ait
ille “et dum illi balneum petunt, nōs in turbā exeāmus.” **7** cum
haec placuissent, dūcente per porticum Gītōne ad iānuam vēni-
mus, ubi canis catēnārius tantō nōs tumultū excēpit ut Ascyltos
etiam in piscinam ceciderit. necnōn ego quoque ēbrius, dum
natantī opem ferō, in eundem gurgitem tractus sum. **8** servāvit
nōs tamen ātriēnsis, quī interventū suō et canem plācāvit et nōs
tremētēs extrāxit in siccum. **9** et Gītōn quidem iamdūdum sē
ratiōne acūtissimā redēmerat ā cane: quicquid enim ā nōbīs

accēperat dē cēnā, lātrantī sparserat, at ille āvocātus cibō furōrem suppresserat. 10 cēterum cum algentēs ūdīque petīssēmus ab ātriēnse ut nōs extrā iānuam ēmitteret, “errās” inquit “sī putās tē exīre hāc posse quā vēnistī. nēmō umquam convīvārum per eandem iānuam ēmissus est: aliā intrant, aliā exeunt.”

[73] quid faciāmus hominēs miserrimī et novī generis labyrinthō inclūsī, quibus lavārī iam coeperat vōtum esse? 2 ultrō ergō rogāvimus ut nōs ad balneum dūceret, prōiectisque vestīmentis, quae Gītōn in aditū siccāre coepit, balneum intrāvimus, angustum scīlicet et cisternae frīgīdāriae simile, in quō Trimalchiō rēctus stābat. ac nē sīc quidem pūtīdissimam eius iactātiōnem licuit effugere, nam nihil melius esse dīcēbat quam sine turbā lavārī, et eō ipsō locō aliquandō pistrīnum fuisse. 3 deinde ut lassātus cōnsēdit, invitātus balneī sonō dīdūxit usque ad cameram ōs ēbrium et coepit Menecratis cantica lacerāre, sicut illī dīcēbant quī linguam eius intellegēbant. 4 cēterī convīvae circā lābrum manibus nexīs currēbant et gingiliphō ingentī clāmōre exsonābant. alīi autem restrictīs manibus ānulōs dē pavīmentō cōnābantur tollere, aut positō genū cervīcēs post terga flectere et pedum extrēmōs pollicēs tangere. 5 nōs, dum illī sibi lūdōs faciunt, in solium quod Trimalchiōnī parābātur dēscendimus. ergō ēbrietāte discussā in aliud trīclīnium dēductī sumus ubi Fortūnāta disposuerat lautitiās * * * lucernās aēneolōsque piscātōrēs notāvimus et mēnsās tōtās argenteās calicēsque circā fictilēs inaurātōs et vīnum in cōspectū saccō dēfluēns. 6 tum Trimalchiō “amīci” inquit “hodiē servus meus barbātōriam fēcīt, homō praefiscinī frūgī et micārius. itaque tangomenās faciāmus et usque in lūcem cēnēmus.”

[74] haec dīcente eō gallus gallīnāceus cantāvit. quā vōce cōnfūsus Trimalchiō vīnum sub mēnsā iussit effundī lucernamque etiam merō spargī. 2 immō ānulum trāiēcīt in dexteram manum et “nōn sine causā” inquit “hic būcinus signum dedit; nam aut incendium oportet fīat, aut aliquis in vīcīniā animam abiciet. longē ā nōbīs! 3 itaque quisquis hunc indicem attulerit, corōllā-

rium accipiet.” 4 dictō citius gallus allātus est, quem Trimalchiō iussit ut aēnō coctus fieret. 5 lacerātus igitur ab illō doctissimō cocō quī paulō ante dē porcō avēs piscēsque fēcerat in cacabum est coniectus. dumque Daedalus pōtiōnem ferventissimam haurit, Fortūnāta molā buxeā piper trivit. 6 sūmptīs igitur matteis, respiciēns ad familiam Trimalchiō “quid? vōs” inquit “adhūc nōn cēnāstis? ābīte, ut aliī veniant ad officium.” 7 subiit igitur alia classis, et illi quidem exclāmāvēre “valē Gaī,” hī autem “avē Gaī.”

8 hinc primum hilaritās nostra turbāta est; nam cum puer nōn īnspeciōsus inter novōs intrāset ministrōs, invāsit eum Trimalchiō et ōsculārī diūtius coepit. 9 itaque Fortūnāta, ut ex aequō iūs firmum approbāret, male dīcere Trimalchiōnī coepit et pūrgāmentum dēdecusque praedicāre, quī nōn continēret libidinem suam. ultimō etiam adiēcit: “canis!” 10 Trimalchiō contrā offēnsus conviciō calicem in faciem Fortūnātae immisit. 11 illa tamquam oculum perdidisset exclāmāvit manūsque trementēs ad faciem suam admōvit. 12 cōnsternāta est etiam Scintilla trepidantemque sinū suō tēxit. immō puer quoque officiōsus urceolum frīgidum ad mālām eius admōvit, super quem incumbēns Fortūnāta gemere ac flēre coepit. 13 contrā Trimalchiō “quid enim?” inquit “ambūbaia nōn meminit? dē māchinā illam sustulī, hominem inter hominēs fēcī. at inflat sē tamquam rāna, et in sinum suum cōspuit, cōdex, nōn mulier. 14 sed hic quī in pergulā nātus est aedēs nōn somniātur. ita genium meum propitium habeam, cūrābō dōmata sit Cassandra caligāria. 15 et ego, homō dipundiārius, sēstertium centiēs accipere potuī. scīs tū mē nōn mentīrī. Agathō unguentārius proximē sēdūxit mē et ‘suādeo’ inquit ‘nōn patiāris genus tuum interīre.’ 16 at ego dum bōnātus agō et nōlō vidērī levis, ipse mihi asciam in crūs impēgī. 17 rēctē, cūrābō mē unguibus quaerās. et, ut dēpraesentiārum intellegās quid tibi fēceris: Habinnā, nōlō statuam eius in monumentō meō pōnās, nē mortuus quidem litēs habeam. immō, ut sciat mē posse malum dare, nōlō mē mortuum bāsiet.”

[75] post hoc fulmen Habinnās rogāre coepit ut iam dēsineret
īrāscī et “nēmō” inquit “nostrum nōn peccat. hominēs sumus,
nōn deī.” 2 idem et Scintilla flēns dixit, ac per genium eius
Gaium appellandō rogāre coepit ut sē frangeret. 3 nōn tenuit ul-
trā lacrimās Trimalchiō et “rogō” inquit “Habinnā, sīc pecūlium
tuum frūniscāris: sī quid perperam fēcī, in faciem meam īspue.
4 puerum bāsiāvī frūgālissimum, nōn propter fōrmam, sed quia
frūgī est: decem partēs dicit, librum ab oculō legit, thraecium
sibi dē diāriis fēcit, arcisellium dē suō parāvit et duās trullās.
5 nōn est dignus quem in oculis feram? sed Fortūnāta vetat. 6 ita
tibi vidētur, fulcipedia? suādēō bonum tuum concoquās, mīlva,
et mē nōn faciās ringentem, amāsiuncula: aliōquīn experiēris
cerebrum meum. 7 nōstī mē: quod semel dēstināvī, clāvō trabālī
fixum est. sed vīvōrum meminērīmus. 8 vōs rogō, amīcī, ut vōbīs
suāviter sit. nam ego quoque tam fuī quam vōs estis, sed virtūte
meā ad hoc pervēnī. corcillum est quod hominēs facit, cētera
quisquilia omnia. 9 bene emō, bene vëndō; alius alia vōbīs dīcet.
fēlicitāte dissiliō. tū autem, sterteia, etiamnum plōrās? 10 iam
cūrābō fātum tuum plōrēs.

“sed ut coeperam dīcere, ad hanc mē fortūnam frūgālītās mea
perdūxit. tam magnus ex Asiā vēnī quam hic candēlābrus est. ad
summam, quotidiē mē solēbam ad illum mētīrī, et ut celerius
rōstrum barbātum habērem, labra dē lucernā ungēbam. 11 tamen
ad dēliciās ipsimī annōs quattuordecim fuī. nec turpe est quod
dominus iubet. ego tamen et ipsimae satis faciēbam. scītis quid
dīcam: taceō, quia nōn sum dē glōriōsis. [76] cēterum, quemad-
modum dī volunt, dominus in domō factus sum, et ecce cēpī ip-
simī cerebellum. 2 quid multa? cohērēdem mē Caesarī fēcit, et
accēpī patrimōnium lāticlāvium. 3 nēminī tamen nihil satis est.
concupīvī negōtiārī. nē multīs vōs mōrer, quīnque nāvēs aedi-
ficāvī, onerāvī vīnum — et tunc erat contrā aurum — mīsī Rō-
mam. 4 putārēs mē hoc iussisse: omnēs nāvēs naufragārunt. fac-
tum, nōn fābula. ūnō diē Neptūnus trecentiēs sēstertium dē-
vorāvit. 5 putātis mē dēfēcisse? nōn meherculēs mī haec iactūra

gustī fuit, tamquam nihil factī. alterās fēcī maiōrēs et meliōrēs et fēliciōrēs, ut nēmō nōn mē virum fortem dīceret. 6 scītis, magna nāvis magnam fortitudinem habet. onerāvī rūsus vīnum, lārdum, fabam, sēpladium, mancipia. 7 hōc locō Fortūnāta rem piam fēcīt: omne enim aurum suum, omnia vestīmenta vēndidit et mī centum aureōs in manū posuit. hoc fuit pecūliī meī fermentum. 8 citō fit quod dī volunt. ūnō cursū centiēs sēstertium corrotundāvī. statim redēmī fundōs omnēs quī patrōnī meī fuerant. aedificō domum, comparō vēnālicia, coemō iūmenta; quicquid tangēbam crēscēbat tamquam favus. 9 postquam coepī plūs habēre quam tōta patria mea habet, manum dē tabulā: sustulī mē dē negōtiātiōne et coepī per libertōs faenerāre. 10 et sānē nōlentem mē negōtium meum agere exhortāvit mathēmaticus quī vēnerat forte in colōniam nostram, Graeculiō, Serāpa nōmine, cōnsiliātor deōrum. 11 hic mihi dīxit etiam ea quae oblītus eram; ab aciā et acū mī omnia exposuit; intestinās meās nōverat; tantum quod mihi nōn dīxerat quid prīdiē cēnāveram. putāssēs illum semper mēcum habitāsse.

[77] “rogō, Habinnā — putō, interfuistī: ‘tū dominam tuam dē rēbus illīs fēcistī. tū parum fēlix in amīcōs es. nēmō umquam tibi parem grātiam refert. tū lātifundia possidēs. tū vīperam sub ālā nūtrīcās.’ 2 et, quod vōbīs nōn dīxerim, etiam nunc mī restāre vītae annōs trīgintā et mēnsēs quattuor et diēs duōs. praetereā citō accipiam hērēditātem. hoc mihi dīcit fātus meus. 3 quod sī contigerit fundōs Āpūliae iungere, satis vīvus pervēnerō. 4 interim dum Mercurius vigilat, aedificāvī hanc domum. ut scītis, casa adhūc erat; nunc templum est. habet quattuor cēnātiōnēs, cubicula vīgintī, porticūs marmorātōs duōs, sūsum cellātiōnem, cubiculum in quō ipse dormiō, vīperae huius sessōrium, ōstiārīī cellam perbonam; hospitium hospitēs centum capit. 5 ad summam, Scaurus cum hūc venit, nusquam māvoluit hospitārī, et habet ad mare paternum hospitium. et multa alia sunt, quae statim vōbīs ostendam. 6 crēdite mihi: assem habeās, assem valeās; habēs, habēberis. sīc amīcus vester, quī fuit rāna, nunc est rēx.

7 “interim, Stiche, profer vitālia, in quibus volō mē efferri. profer et unguentum et ex illā amphorā gustum, ex quā iubeō lavārī ossa mea.” [78] nōn est mōrātus Stichus, sed et strāgulam albam et praetextam in trīclīnium attulit. * * * iussitque nōs temptāre an bonis lānis essent cōnfecta. 2 tum subridēns “vidē tū” inquit “Stiche, nē ista mūrēs tangant aut tineae; aliōquīn tē vīvum comburam. ego glōriōsus volō efferri, ut tōtus mihi populus bene imprecētur.” 3 statim ampullam nardī aperuit omnēsque nōs ūnxit et “spērō” inquit “futūrum ut aequē mē mortuum iuвет tamquam vīvum.” 4 nam vīnum quidem in vīnārium iussit infundī et “putāte vōs” ait “ad parentālia mea invītātōs esse.”

5 ibat rēs ad summam nauseam, cum Trimalchiō ēbrietāte turpissimā gravis novum acroāma, cornicinēs, in trīclīnium iussit addūcī, fultusque cervicālibus multis extendit sē suprā torum extrēmum et “fingite mē” inquit “mortuum esse. dīcite aliquid bellī.” 6 cōsonuēre cornicinēs fūnebrī strepitū. ūnus praecipuē servus libitinārii illius, quī inter hōs honestissimus erat, tam valdē intonuit ut tōtam concitāret vīcīniam. 7 itaque vigilēs, quī cūstōdiēbant vīcīnam regiōnem, ratī ārdere Trimalchiōnis domum, effrēgērunt iānuam subitō et cum aquā secūribusque tumultuārī suō iūre coepērunt. 8 nōs occāsiōnem opportūnissimam nactī Agamemnonī verba dedimus, raptimque tam plānē quam ex incendiō fūgimus.

